

DATINA

Serie nouă, anul 6, nr. 76, august 2020
www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

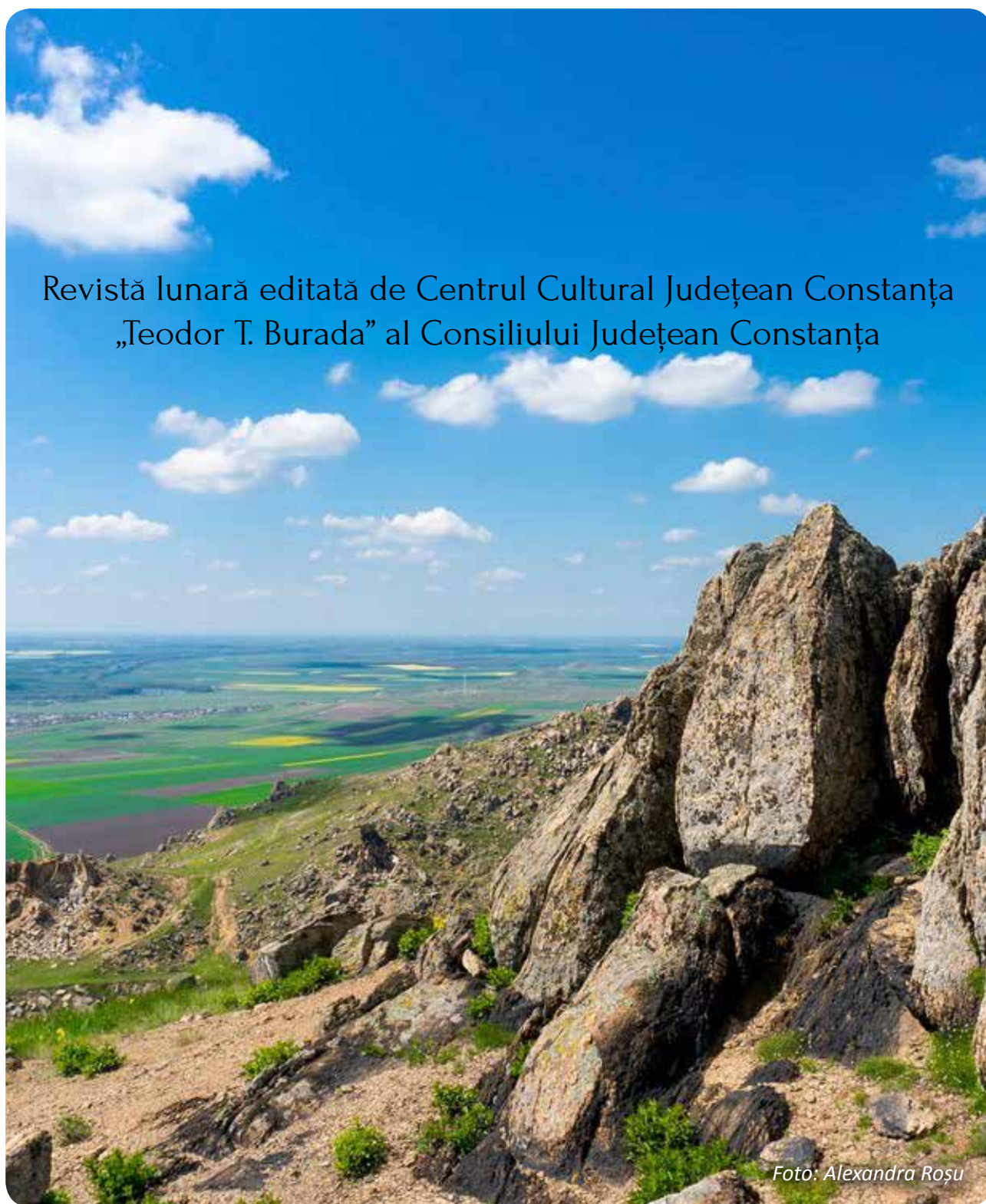

Foto: Alexandra Roșu

Cuprins

<p>4 <i>Activități la foc continuu</i>
August pe agenda Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”</p> <p>7 <i>Dobrogea, locuri și oameni de poveste</i>
Împărăția verii</p> <p>9 <i>Obiceiuri de pe la noi</i>
Bâlci, iarmaroc, panair...</p> <p>12 <i>Povestea vorbelor</i>
A întoarce foaia</p> <p>13 <i>Povești adevărate</i>
Epistolă către unchiul necunoscut</p> <p>16 <i>O poveste spusă după cărți poștale</i>
Statuia lui Ovidiu în mișcare</p> <p>19 <i>Personalități dobrogene</i>
Constantin Moisil pentru arhiva Dobrogei</p> | <p>21 <i>Anul Dimitrie Gusti</i>
Discipoli și colaboratori ai profesorului Dimitrie Gusti în prima jumătate a secolului al XX-lea (I)</p> <p>25 <i>Primii artizani ai Constanței</i>
Anghel Saligny, membru în Comisia de înfrumusețare a orașului</p> <p>30 <i>Spiritualitate</i>
Simbolul viei</p> <p>32 <i>Românii sunt pretutindeni</i>
Credința româna departe de casă</p> <p>34 <i>Corespondență din Țara de dor</i>
„Cum să rușinezi moartea”: o pavăză în calea uitării de Maria Mocanu</p> <p>36 <i>Personalități dobrogene</i>
Alexandra Flora Munteanu (23.01.1951-31.07.2020)</p> |
|---|---|

*Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța*

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL INTERIMAR: ȘERBAN GHEORGHIU

REDACTOR ȘEF: CONF.UNIV. DR. AURELIA LĂPUȘAN
REDACTORI: ANA MARIA ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU, LAURENȚIU DESPINA,
OVIDIU DUNĂREANU, ADRIAN NICOLA

Director economic: Alina ONEL
Tehnoredactor: Traian Mircea VOINEAGU
Corectură: Daniela Andra COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușeanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța
Bd. Tomis nr. 110 Bd. I.C. Bratianu nr. 68
Tel./Fax: 0241 61 92 93 Tel: 0241 61 88 42
E-mail:office@scoalaarte.ro E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

August în memoria Constanței

Aurelia LĂPUȘAN

Dacă ar fi să confiscăm o lună pentru orașul nostru aș pune mâna în calendar pe cuvântul august. Cred că ne aparține în exclusivitate. Într-o posibilă enciclopedie a evenimentelor mondene, presărate cu fapte mărețe, de valoare cel puțin națională, august se înscrie autoritar și exclusivist.

Tot ce s-ar putea întinde relaxat și bine structurat pe întreaga perioadă a unui an se îndeasă în august. Evenimente artistice, producții editoriale, expoziții, sărbători laice și religioase, crosuri, câte și mai câte.

Doar că în pandemia din acest an artiști, sportivi și publicul ales s-au așezat sub cerul liber ascunși sub măștile de protecție.

Iar augustul constănțean s-a petrecut mereu sub cerul liber.

Bunăoară în 1902, cu ocazia serbării pentru prima dată a zilei de 15 august, Sfânta Maria, patroana marinei, se desfășurau pe apă și pe uscat regate, alergări, serate venețiene, mare bal pe apă, bărci alegorice, descoperirea Americii, naufragiul Medusei, corabia argonauților.”

Dar cât de așteptat trebuie să fi fost momentul inaugurării Cazinoului, o splendidă construcție semnată de arhitectul francez Daniel Rénard. Primăria făcuse invitații speciale profesorului Grigoraș Dinicu, de la catedra de vioară a Conservatorului București, și directorului de orchestră George Georgescu. La inaugurarea Cazinoului, pe 18 august 1910, s-au dat în mai multe reprezentații cu spectacolele trupei Al. Davilla: „Gringoire”, „Cântecul lebedei”, „Refugiul”.

Trecând peste anii grei ai primului război mondial să revenim la atmosfera de vacanță a perioadei următoare. Era vara lui 1925 când Dimitrie Tranulis, un mecena local, om de cultură și spirit antreprenorial, a filmat plaja Mamaia, prinzând în obiectiv acea promiscuitate de tricouri și scufițe de baie, încântătoarele pajiști ale parcului din fața plajei, un răsărit de soare ce iese parcă din fundul mării. Filmul care va rula din 25 august la Arena Grand din Constanța prezenta imensitatea aceea de lume venită la băi de mare, care pe ecran se va desfășura cu un nesfârșit cortegiu de carnaval și mulți dintre ai noștri își vor vedea imaginea pe ecranul Arenei.

La 15 august 1934 este dată în funcțiune Gara maritimă a portului Constanța, o investiție de peste 24 milioane lei. Apoi aeroportul orașului.

Cu câteva zile înainte fusese inaugurat cu tot fastul Pavilionul municipal de la Mamaia. La 15 august 1935 a fost inaugurată statuia reginei Carmen Sylva, amplasată pe faleză, operă aparținând sculptorului Ion Jalea. Lucrarea a fost făcută prin subscripție publică, ca mai toate operele durabile ale orașului, o contribuție deosebită depunând-o Societatea marinarilor civili „Regina Elisabeta”.

La 15 august 1937, a fost pusă piatra fundamentală pentru consolidarea malurilor orașului, în prezența regelui Carol al II-lea. Liga navală i-a propus amenajarea unui port pentru ambarcațiuni și practicarea yahtingului. Cele 14 ha de acvatoriu câștigate din mare au fost amenajate mult mai târziu.

De ziua Marinei în 15 august 1938, regele Carol și întregul guvern îmbarcați pe yahtul „Luceafărul” trec în revistă vasele militare și comerciale din portul Constanța, apoi, Carol, îmbarcat pe o șalupă a vizitat noul post al Salvamarului și docul plutitor, de o mare importanță pentru marina noastră, care nu va mai apela în viitor la șantierul străine pentru repararea vaselor.

Cu acest prilej s-a făcut botezul motonavei de pasageri Transilvania și al șalupelor de salvare Albatrosul și Pescărușul.

Ziua Marinei sărbătorită la 15 august 1938 aducea o altă premieră națională: echipa tehnică a Direcției cinematografice a filmat solemnitățile Zilei Marinei și concursurile nautice și împreună cu celelalte evenimente importante petrecute în vacanță vor apărea în primul jurnal sonor.

Anul acesta Marina română împlinește 160 de ani. O vârstă impresionantă. Înaltul Ordin de zi din 22 octombrie 1860 suna simplu: „Am decretat și decretăm: art.1. Flotilele după întregul curs al Dunării în viitor vor forma un singur corp. Semnau: Alexandru Ioan, domnitor, și Generalul Florescu, ministru de resbel.

La 160 de ani de la importantul moment istoric, augustul lui 2020, autoritar și exclusivist, scrie altfel o filă a istoriei orașului nostru.

Agenda Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”

Ana-Maria ȘTEFAN

Proiect cultural „Arderi arhaice/arder experimentale”

Organizat de Consiliul Județean Constanța prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, inițiat de secția Ceramică, proiectul cultural „Arderi Arhaice/Arderi Experimentale” coordonat de profesor Florentin Sîrbu, a ajuns la cea de-a patra ediție.

Desfășurat încă din 2017 la Muzeul de Istorie și Arheologie „Callatis” din Mangalia împreună cu elevii clasei de ceramică, proiectul care a avut mare succes la public, este un experiment ce urmărește reconstituirea fluxului tehnologic (construcție, decor, ardere, pasta ceramică) al unei arderi a vaselor din lut. Astfel după succesul sesiunilor anterioare al proiectului desfășurat doi ani la rând în Mangalia (2017 și 2018), experimentul a avut loc și la Constanța în luna mai a anului 2019 la Uniunea Artiștilor Plastici Constanța, dar și în cadrul proiectului cultural artistic Sărbătoarea Tradițiilor și Meșteșugurilor Dobrogene 2019, desfășurat la Pavilionul Expozițional Constanța. Astfel, ediția cu numărul patru a reunit din nou elevi din clasa de ceramică în cadrul Uniunii Artiștilor Plastici din Constanța, care alături de coordonatorul proiectului, prof. Florentin Sîrbu, și totodată președinte al Uniunii Artiștilor Plastici - Filiala Constanța 1, au experimentat procesul de reconstituire al unei arderi arhaice.

Un pas important în evoluția meșteșugului ceramic îl constituie momentul când olarii au observat că, în funcție de modul cum se conduce o ardere, vasele obținute pot avea nuanțe diferite, prin aceasta realizându-se cele două tipuri de ardere (oxidantă și reducătoare), care au ca finalitate doar un aspect diferit al vaselor, fără afectarea calității acestora.

„Cuptoarele prezintă o serie de avantaje spre deosebire de vatra simplă, concretizate prin reducerea efectelor condițiilor atmosferice, posibilitatea obținerii unei temperaturi înalte și menținerea ei o perioadă mai lungă de timp, urmată de o răcire lentă, care are ca rezultat o mărire a calității ceramicii”, a declarat Florentin Sîrbu.

Spectacol de folclor

Consiliul Județean Constanța prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, secția Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” Promovare Cultură Tradițională, a organizat un minunat Spectacol de Folclor în data de 8 august 2020.

Publicul constănțean a luat parte la un regal al cântecului, dansului și portului popular românesc, care a avut loc pe scena amplasată în Parcul Arheologic din Constanța. Spectacolul a început la orele 20:30 și a făcut parte din programul stagiunii estivale “BE.SAFE –

BEstSummerFest – Constanța 2020”. La spectacol au participat interpreți de muzică populară de marcă precum:

Elena Plătică - un artist înzestrat cu multă sensibilitate, profesor de muzică populară în cadrul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” și solist vocal în cadrul Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene”.

Cu o prezență plină de naturalețe, un timbru cald și o interpretare plină de prospețime și originalitate, Nicoleta Rădniciuc a încântat inimile ascultătorilor în cadrul aceluiași program.

Tot pe scena amenajată în Parcul Arheologic, a cântat și Andrei Girel, câștigător al unor premii importante în festivalurile de folclor, fost cursant al Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, la clasa de muzică populară a regretatei artiste Elena Ionescu Cojocaru.

Evenimentul a fost încheiat de cunoscutul solist de muzică populară Petrică Mițu – Stoian, care, împreună cu artiștii amintiți, a susținut momente solistice de neuitat, menite să încânte publicul constănțean. Acompaniamentul a fost asigurat de orchestra Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene”, condusă de maestrul Cristian Obrejan. Intrarea a fost liberă în limita locurilor disponibile. Organizatorii au luat toate măsurile necesare protecției participanților privind răspândirea virusului Sars-Cov 2.

Ziua multietnicității dobrogene

„Ziua Multietnicității Dobrogene”, ediția a III-a, face parte din categoria proiectelor cultural – artistice inițiate de Consiliul Județean Constanța prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” și are ca scop promovarea diversității culturale și a climatului de armonie și toleranță interetnică ce caracterizează regiunea Dobrogea.

Gândită ca o „poveste în poveste”, evenimentul recrează la scară mică firescul dobrogean: ținutul românesc a devenit de-a lungul veacurilor casă pentru reprezentanți ai etniilor ce s-au perindat la un moment dat pe țărmurile Mării Negre. Astfel, deschiderea și închiderea spectacolului au fost asigurate de prestațiile artistice a două ansambluri reprezentative pentru folclorul dobrogean și românesc. Nucleul a fost asigurat de reprezentațiile ansamblurilor tradiționale ale comunităților etnice din județ: comunitatea turco - tătară, aromână, greacă, a rușilor lipoveni, rromă, germană și bulgară.

Având în vedere caracterul inedit și spectaculos al evenimentului, cea de-a treia ediție a „Zilei Multietnicității Dobrogene” a

fost inclusă în stagiunea estivală “BE.SAFE – BestSummer Art Fest 2020”, organizată de Teatrul de Stat Constanța cu sprijinul Consiliului Județean Constanța și al Primăriei Municipiului Constanța. Celebrarea etniilor din județul Constanța și nu numai, a avut loc în data de 9 august, la scena amplasată în Parcul Arheologic din Constanța, devenind în acest fel o alternativă inedită de petrecere a timpului liber.

Au participat ansamblurile:

„Fiii Dobrogei” - din comuna Nicolae Bălcescu, jud. Constanța

Ansamblul „Elpis” al comunității Elene

Ansamblul „Armonia” al comunității germane, comuna Oituz

Ansamblu „Kaytarma” - comunitatea turco-tătarilor musulmani, comuna Valu lui Traian, județul Constanța

Trupa „Șatra” a comunității rrom - Mangalia

Ansamblul „Sfîtilina”, comunitatea bulgară Jurilovca, comuna Vișina, jud. Tulcea

Ansamblul „Galuboe More”, Comunitatea Rușilor Lipoveni Constanța

Ansamblul „Iholu”, comunitatea Aromână Constanța

Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” - Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”

Parteneri: Teatrul de Stat Constanța, Radio Constanța .

Caravana filmelor T.I.F.F.

Consiliul Județean Constanța prin Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, Serviciul coordonare Centrul Multifuncțional Educativ pentru Tineret „Jean Constantin” și Exploatare a Filmelor, compartimentul Exploatare a Filmelor a organizat proiectul cultural cinematografic „Caravana filmelor T.I.F.F.”.

Proiectul presupune difuzarea unor filme care vor fi prezentate în cadrul Festivalului Internațional de Film Transilvania (T.I.F.F.), ce are ca obiectiv difuzarea celor mai provocatoare filme ale momentului, susținerea tinerilor cinești și implicarea constantă în dezvoltarea industriei cinematografice, fiind poziționat printre cele mai importante 40 de festivaluri ale lumii. Astfel, 5 filme de excepție au putut fi vizionate în premieră în orașul Constanța, în aer liber, în Parcul Arheologic în datele de 10, 17, 18, 24, 25 august 2020, după cum urmează:

- 10 august 2020 – orele 21:00 - La Belle Époque – Cei mai frumoși ani, o comedie franceză cu Daniel Auteuil, Guillaume Canet și Fanny Ardant, filmul cu care de altfel s-a deschis TIFF, cu o durată 115 min., producție Franța;

- 17 august 2020 – orele 21:00- „The County” – Ținutul – comedie, dramă, durata 92 min. – Islanda, Danemarca, Germania, Franța –; The county este cea mai recentă peliculă a regizorului islandez Grimur Hakonarson, premiat la TIFF în urmă cu câțiva ani pentru „Rams” / „Despre oameni și oi”.

- The Heist of the Century – Jaful secolului, comedie, crimă, durata 114 min. – Argentina – este povestea celebrului jaf care i-a inspirat pe creatorii seriei „La casa del papel” și care s-a petrecut în realitate în Argentina. Acesta va fi difuzat în data de 18 august 2020.

- Babyteeth, comedie, dramă, durata 120 min. – Australia – 24 august 2020 – orele 21:00; Captivant și surprinzător Babyteeth, reprezintă debutul australienei Shannon Murphy, în care doi părinți descoperă că fiica lor de 16 ani (Eliza Scanlen, starul seriei HBO Sharp Objects), bolnavă de cancer, s-a îndrăgostit de un dealer

de droguri. Prezentat în competiția de la Veneția, filmul i-a adus lui Toby Wallace Premiul „Marcello Mastroianni” pentru cel mai bun actor tânăr.

- Corpus Christi (Boze Cialo), comedie dramatic-polonezo-catolică despre un june infractor care ajunge într-un sat și se dă drept preot. Durata - 115 min. – 25 august 2020, orele 21:00.

Iubite de public și apreciate de critică, filmele difuzate sunt unele dintre cele mai interesante proiecții cinematografice, reprezentând o metodă educativă și relaxantă de petrecere a timpului.

Proiectul s-a desfășurat în parteneriat cu Teatrul de Stat Constanța, în cadrul stagiunii estivale „Best SummerArtFest 2020”, cu sprijinul Consiliului Județean Constanța și al Primăriei Municipiului Constanța.

Mănăstirea Celic Dere. Foto: Florin Călugăreanu

Nu trebuie să mire pe nimeni, așa a binecuvântat Dumnezeu Dobrogea, ca împărăția verii să se dezlănțuie cu orgii de nuanțe de albastru, portocaliu, verde și galben, cu un desfrâu de armonii, profunzimi și rezonanțe. Caleidoscopul culorilor devorează priveliștile, modificându-le frenetic de la o clipă la alta, ca într-un miracol.

De câte ori ajung în acest colț de lume, de unde-mi trag stirpea, încerc pe lângă un sentiment de bucurie totală, în aceeași măsură, și unul de neliniște, fiindcă simt că nu-mi va fi de ajuns o viață întreagă pentru a-i pătrunde pe îndelete rosturile, pentru a mă satura pe deplin de măreția desăvârșită a peisajelor lui. Și tot de atâtea ori prospețimea avalanșelor de lumină, sub amenințarea cărora își petrece existența, vastitatea cerului, pământului și apelor lui îmi iau definitiv în robie sufletul, redeșteptând în mine, parcă, o mare orchestră.

Prădat de fantasmale verii, la marginea de prăpastie albastră, de la Dunăre ori de la Mare, a podișului, unde oamenilor le-au plăcut, de când se știe, întâmplările tainice, bănuiala mea că Dobrogea își are porțile ei secrete prin care lesne se poate trece „dincolo” în intimitatea fosforescentă a galaxiei, devine certitudine. Una dintre ele, desigur, este Păcuiul lui Soare. Nemăsurat, sufletul luminii stăruie asupra insulei, asemenea unui halou misterios. Prin sălcile și ulmii din marginea fluviului, cometele veșniciei își despletesc trenurile, stârnind în piepturi aleanuri nespuse, iar în ochi furtuni policrome de fluturi.

Un sentiment unic mă încearcă la începutul fiecărei veri, când sunt aici, că Dobrogea este o țară blândă și binecuvântată, croită după un canon divin, că acum ea înseamnă, înainte de orice, armonie și puritate...

La Constanța, în peninsulă, pe faleză, dacă va fi să nimeresc pe înserat în fața statuii lui Eminescu, și cerul va sta să se surpe de puhoiul stelelor, abandonându-ți privirea spre abisurile lui cu limpezimi de lacrimă, vei simți cum se naște un fluid, un flux inexplicabil între tine și astre. Tulburat de înălțimea unei asemenea trăiri, vei aștepta ca, dintr-o clipă în alta, din valuri să țâșnească Luceafărul. Și vei visa așa cu ochii deschiși și vei sorbi nesățios cu nările parfumul cu adieri de vie înflorită al mării, într-o absolută uitare de sine. Iar cerul și marea îți vor pătrunde făptura și ți-o vor devasta cu necurmatele oglinzi ale neliniștii și împăcării. Dinspre câmp, vântul subțire, de seară, va aduce asupra Constanței miresme năucitoare de lanuri și de livezi date în copt, deșteptând, în piepturile locuitorilor ei proveniți din țărani, nostalgii fără leac după meleagurile natale...

La Hârșova, o lumină torențială mă împresoară din toate părțile, își azvârle asupra-mi tumultul. Îmi dă în ochi, umplându-mi-i cu jerbele ei de foc. Îmi taie răsuflarea. Orașul, risipit pe colina pleșuvă, șiroiește de soare. Hârșova, ca multe alte locuri din Dobrogea, înseamnă lumină. Sub trâmbele ei uriașe, zările sunt verzi și nemărginite. În fața fluviului, a insulelor și pădurilor, pe canaralele de aici,

Moară la Celic Dere. Foto: Ionut Dușu

În zori. Foto: Ion Augustin

ființa ți se despovărează de orice greutate și se contaminează definitiv de flacăra pură și deplină a poeziei, de dorul fără de pereche al zborului...

Sus, la Heracleea, cade cu dărnicie o lumină catifelată, care încarcă lumea de prospețime. Aici, ca în nici o altă parte a podișului, mă amețește, mă inundă cerul cu puritatea, cu strălucirea și liniștea lui supremă și am senzația că întreaga cetate se preface, pe nesimțite, într-o trimeră ușoară, care se pune în mișcare prin văzduhul adânc și înmiresmat, iar eu devin temerarul ei navigator, năzuind spre îndepărtate țărmuri de legendă...

În Cheile Dobrogei căldura se revarsă valuri-valuri, mărind prevestirea și toropeala. De jur-împrejur, cât pot cuprinde ochii, până în zările de mătase, numai coline albe, roșietice, albastre, legând între ele platouri, păduri de salcâm, aeriene, nemișcate, bolovani ciclopici, contorsionați, de calcar, prăpăstii verzi, cerul persistent, dogoritor și stepa. Stepa leneșă, bântuită de miresme sălbatice și focuri răzlete cu fumuri iluzorii. Focurile mursecă, prin risipa de lumină a amiezii de vară, portocaliul dens al miriștilor și fac să tresară din somn, în galeriile lor subpământene, viețuitoarele mărunte ale câmpului. Nemărginită, stepa migrează cu

vegetația ei năvalnică peste tot, pătrunde în sate, pe uliți, urcă în curți, suie pe prispe, în case și în oameni. Urmărind-o, îmi pare că aud cum trec, prin slava zilei, cârduri de caprioare tinere, înspre căldările de piatră ale Cheilor...

Dobrogea e o lume aflată sub zodia unei frumuseți austere, fără seamăn. Felurimea de forme geologice, de culori și imagini cu care te copleșește din prima clipă, ține de vocația ei imediată de a te iniția în ritualurile unui spectacol enigmatic, inepuizabil. Dar dincolo de ceea ce se vede, această lume își are un duh al ei. Numai întârziind cu răbdarea și înțelepciunea globtroterului sau revenind cu credința celui îndrăgostit, iar și iar, pe țărmul ei de poveste, ajungi să-l descoperi, să-l cunoști și să-l înțelegi cu adevărat. Atunci Dobrogea ți se dăruiește încetul cu încetul, te învăluie cu inefabilul și misterul ei, te fură și te trece dincolo de hotarele firescului...

Excesul acesta de mărinimie al ei mă tulbură și mă face, de fiecare dată, mai prudent și mai cumpănit. Nepăsătoare la temerile mele, ziua splendidă de august se coace în lumina de culoarea piersicii. E împărăția verii, iar clipele sunt absolute.

Bun găsit la dumneavoastră, cinstiți gospodari!

„Munca de acasă niciodată nu apasă” spune o vorbă din bătrâni, așa că nici noi, copiii, nu eram ocoliți de treburile gospodărești. Părinții nu ne îndemneau la munca făcută cu capul înainte, nici în jug nu ne puneau să tragem, ne îndreptau spre treburile ușoare, mai mult să nu ne învățăm a lenevi, cu traiul trândav, decât să asudăm. În diminețile de duminică și în fiecă zi de sărbătoare, înainte ca oamenii de pe uliță să treacă spre biserică sau să meargă la piață, pe mine mă puneau părinții să mătur curtea și ulița, pe bucata din dreptul curții noastre, să alerg găina sau rața pe care să o gătească în ziua aceea - asta însemna carnea familiei pe săptămâna ce se încheia atunci - și să-i iau gâtul, să așez un lemn sau o unealtă rămasă altundeva decât la locul sorocit ei și câte altele. Pentru treaba asta, aveam a primi de la domniile lor trei lei, cât pentru un suc făcut cu sifon și un film sau o prăjitură. Asta era pe vremea mea. Mama spunea însă că pe timpul copilăriei domniei sale recompensa cea mai mare pentru un copil era promisiunea de a fi luat la bâlci. Așa că am rugat-o să-mi spună și mie ce era acela de-i putea aprinde cu atâta bucurie luminița aducerii aminte.

Bâlciul, iarmarocul, târgul, zis și panair pe aici, pe meleagurile dintre Dunăre și mare, era, după vorba dumneaei, o adunare de necuprins cu vederea dacă nu te cățărâi pe vreun deal sau

în vreun copac, o mare de oameni, vite, pășări, căruțe și teleguțe, corturi, tarabe și staule înșăilate pentru ziua aceea, și câte cele, așezate pe iarba tăpșanului, pe piatră, pe scândură, pe pământ sau chiar pe butoaie, aflate într-o forfotă mocnită de borhot ce a prins izul rachiului ce urmează a deveni, căci acum ziceai că îi cuminte ca un prunc sătul de sânul mamei, acum ziceai că dă pe deasupra de murmur înfundat, dar și de sunet ascuțit de trompetă ori pocnet de tobă sau muget de animal pus de probă a trage ce nu se putea trage, toate însoțite de chiote, strigăte și îndemnuri.

La bâlci, ca și la iarmarocul sorocite și știute dinainte de oamenii ținutului, erau oameni care vindeau, oameni care cumpărau, dar și oameni care nici nu vindeau, nici nu cumpărau, căutau doară a afla cum îi prețul pieței, pentru a ști cum să și le vândă pe ale lor. Dar nici de gură-cască nu ducea lipsă bâlciul, veniți să caște piardă vremea la ceea ce nu au mai văzut ori cu nădejdea că își vor întâlni acolo neamurile, prietenii, leatul din armată sau pentru a-și afla rost de gineri sau nurori pentru flăcăii tomnatici, fără tragere de inimă la înșurătoare ori pentru „piatra în casă”, fata rămasă nemăritată, „fată bătrână”, pierzătoare de indemn spre inima flăcăilor. Vorba ceea: „De ce-ai venit la târg cu vâcușoara aista, moșule, dacă nu ți-e cu vrerea a o vinde? Ca să o sperii, să dea și ea mai mult lapte, că tare-i îndărătnică la muls.” Sau poate

doar așa, de „Doamne-ajută de ce pică!”, de vreun noroc, de vreun gheșeft, de ceva care să coste puțin și să facă mult. Vorba turcului, „Din frunza de dud atlas se face” ori a românului, care spune că „Orzul îl ară boii, dar de mâncat îl mănâncă armăsarii”, fiindcă unora „le-a bătut ceasul norocului”.

Astea toate ale negustoriei se petreceau însă la târg, la oboarele de animale, la piețele de toptan și cam peste tot pe unde se vindea și se cumpăra câte ceva. Bâlcii erau însă cu mult mai mult decât atât. În afară de a vinde și a cumpăra, în afara negoțului, cum s-ar spune, tot tâpșanul pe care primarul îl dădea pentru a se face pe el iarmarocul acela, bâlcii, era o scenă de care nu te mai săturai a o privi și asculta, dar pe care ți se părea că niciodată nu ai fi terminat-o de trecut, chiar o săptămână de ar fi ținut, fiindcă era altceva decât ai fi putut afla la tine în sat. Locul era înțesat de oameni îmbrăcați așa cum

din soiuri ce nu s-au mai văzut pe meleagurile acestea, de la cocoșei cu două creste, la vaci cu trei coarne; nu lipseau bucatele de tot felul ori bunătățile din cele dulci, zaharicale, turtă dulce cu chip de inimioară, halviță, mere rumenite în caramel, vată de zahăr pe băț, floricele de porumb îndulcite, bragă, sugiuc și de toate câte cele.

Dacă toate ar fi stat cumiți, în tăcere, la locurile anume hărăzite lor, la bâlci ar fi fost ca într-un film mut, fără bătaie de cap, dar lipsit de sare și piper. În bâlci era însă tot un du-te vino, un „dă-mi-o mie, na-ți-o ție”, iar toate cele aflate acolo, pe câteva hectare, toate strigate și oferite erau, cu „un preț pentru cine întreabă și altul pentru cine cumpără”, cu târguieli, cu sfadă și vorbe răstite ori mai cu tâlc meșteșugite, cu oameni care se revăd după ani de despărțire sau aldămașuri la colț de masă, cu necaz de aruncat căciula după câini pentru câte o greșeală ori

sunt, domni, târgoveți și țărani, dar, ce să vezi, mulți erau preschimbați la strai și la chip, poate pentru a nu fi recunoscuți de careva, cine să mai știe; erau acolo căruțe ca toate căruțele, dar și altele cu coviltire colorate, înflorate, împodobite cu panglici și așternuturi, vopsite caraghios, dar și corturi din care apăreau oameni rupând lanțuri ori scoțând flăcări pe gură; vedeai la tot pasul comediați scâlămbăindu-se pe scândurile podețelor ori mânuind de după paravane păpuși care să joace tot soiul de comedii în locul lor; panouri în multe culori erau învârtite spre a te face să le pierzi ținta când trăgeai la tir cu nădejdea vreunui premiu; țârâiau precum greierii roțile norocului, la care să „învârtești până nimerești”, de un leu tragerea; se roteau de te amețeau lanțurile tiribombelor ce te suiau spre cer sau alte roți cu scaune pentru învârtit lumea de-a curmezișul pământului; animale și păsăret

furtișag. Aci îți întindea unul un cojoc, dincolo îți fluiera un „Irod” în mantie militară dintr-un fluier cu pipa ce ți se alungea până lângă albul ochilor, în partea cealaltă femeia cu mustață îți făcea cu ochiul, iar în spate un viorist oacheș și un țambalist cu tuse veche se străduiau să-ți facă sufletul a lăcrima pentru o cinzeacă la birtul din colț.

Știau toți copiii unde îi bâlci de fiecare sărbătoare scrisă cu roșu în calendarul din perete, de sub icoană, și se vorbeau între ei cum să facă să le fie iertate greșelile de până atunci, iar părinții să fie mulțumiți și să se înduplece a-i lua cu domniile lor ori a-i arunca în carul vreunui vecin sau a unei rude cu rugămintea de a le avea de grijă la cea hărmălaie și zăpăceală. Până să ajungă pe drumul către bâlci era însă visul, bucuria care nu le lăsa genele să se lipească unele de altele încercând a ghici la cele ce urmau

a fi petrecute în bâlci. De-aia, cu două-trei săptămâni înainte de sorocul bâlciului ulucile gardurilor și tulpinile copacilor primeau cel mai alb var ce se așezase vreodată pe fața lor netedă sau zgrunțuroasă, iarba dispărea de pe lângă porți și straturile cu flori și legume, iar orătăniile ogrăzilor prindeau a se mira ce noroc a dat peste dânsese de este totul în jur curat și luminos.

Carele plecau la drum când încă nu se lumina afară, căci era drum lung de bătut, păduri de străbătut și ape de trecut. Cei ca mama erau mai norocoși, căci ne-a pus soarta pe noi, cei din satul acela, într-un loc de unde se putea trece apa pe pod, dar alții, de prin alte părți, dormeau în car pândind unda apei până se învrednicea a scădea, pentru a-și putea urni atelajul din nisip și din pietriș și a-l purta prin vadul cel repezit și rece, atât la dus, cât și la întors. Uneori cei din car, mai mult cei în putere, uitau de bocancul cel bun, de straiul cu care erau primeniți de sărbătoare,

mult la tocmeală și a dat mai puțin la socoteală, iar altul și-a luat banul că a vândut vaca, dar cumpărătorului i-a dat capra; cel mai de la deal i-a luat locul în tiribombă celui de la vale ori sârba înainte de la lăutarul de acesta tocmit; vinul pare mai mult apă, iar din iuțeală de mână și nebăgare de seamă nu se mai alege cine-a dat și cât a luat ori, uite-așa, pe-o privire chiorășă la muierea ăluilalt sau o călcătură pe ciubotă, ca să fie balul bal până la capăt.

Când bâlciul îi pe cale a se sparge, convoaiele de care, trăsuri, cabriolette și docare ticsite cu oameni și marfă se întindeau molcom pe mai multe poște. Cei mai mulți își mânau cu voie bună telegarii ori îndemneau răbdători boii cumiți și supuși, dar aproape toți erau cuprinși de tristețea de a se despărți de ceva frumos, de care nu aveau prea des parte într-o viață de om.

Obosiți, dar fericiți, pruncii așteptau în șezut rezemați de loitrele carului ori întinși pe vreun

săreau degrabă din car și împingeau alături de animale pentru a nu pierde niciun strop din vremea panairului sau a bâlciului ori chiar să ajungă la „spatul târgului”, când se strâneau toate cele.

Dar așa cum îi în tot ce însemna negoț, legile nescrise de nimeni, dar aflate de toată suflarea omenească veneau a-ți spuneau că „socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din târg” și „nu se vinde orice animal trece prin iarmaroc”, că unii „vând via și cumpără stafide” și că anume negustori îs „prăvălie cu chirie și marfă în datorie”, iar „dacă n-ai, mai bine din umeri dai”. Uită însă omul iute de cele înțelepte când vinul îi rece pe masă, carnea-i grasă, muzica aleasă, iar cârciumăreasa-i frumoasă, așa că bâlciul fără de o ciocnire-două ar fi fost taman ca nunta fără lăutari; iarăși, sfada fără unghie vătămată, parcă nu se sfârșește niciodată; unul a făgăduit mai

țol aruncat peste brațul de paie pentru molfăitul animalelor. În mintea lor umblau încă marionetele și înghițitorii de flăcări, buzele lor tot mai simțeau gustul dulceag de halviță, iar visele îi urcau spre cer odată cu rotirea tiribombelor. Visul lor nu se scutura de hurducătura căruțelor, nici de răceala ploilor ce îi mai prindeau pe drum sau a zilei de mâine ce nu mai putea fi ca cea de azi. Știau că de atunci și până la bâlciul viitor mătura va umbla fermecată peste bătătura părintească, pomii și ulucile gardului își vor găsi mereu albul de var al bidinelei, iar tăblițele de școală nu se vor mai sparge și nici condeiele nu se vor mai rupe, căci alt bâlci, alt iarmaroc, alt panair, își va deschide brațele încărcate cu minuni, pentru ei nemaivăzute.

*Cu smerenie, al dumneavoastră
Adrian.*

A întoarce, ca verb ce indică schimbarea poziției firești (sau inițiale) a unui lucru sau a unei făpturi, este pivotul unui noian de zicale mai vechi sau mai noi. Românii spun: a întoarce târgul (adică a strica înțelegerea dintâi), a i se întoarce cuiva mațele pe dos (ca efect al scârbei ori al sațietății de mâncare și băutură), a-și întoarce privirea (deci a se uita în altă direcție, îndeobște contrară celei dintâi, așa cum fac, la „Inion”, Jupân Dumitrache și Rică Venturiano), a-i întoarce cuiva spatele (ceafa, dosul), gest de supărare, desconsiderare și, mai rar, de ingratitudine, a întoarce punga pe dos (așadar a cheltui toți banii, până la ultimul sfânt).

Vremurile mai noi au adus cu ele și alte expresii. „Așa e, puicușorule, c-am întors-o cu politică. Aud? Țe era de făcut?” își justifică Agamiță Dandanache șantajul în urma căruia se alege deputat. Până mai deunăzi se mai zicea și a o întoarce ca la Ploiești, comportament predilect al panglicarilor politici care una spun în opoziție și alta fac la guvernare.

Originea zicalei a întoarce foaia, cu varianta, azi ușor desuetă, a o întoarce pe foaia cealaltă, e controversată. În 20 ianuarie 1998 s-au împlinit 100 de ani de când George Coșbuc, în rubrica lui Zicători explicate din ziarul Epoca, inventaria opiniile celor care s-au pronunțat asupra expresiei cu pricina. Părerea bardului transilvan era că zicala s-a născut din contemplarea adierii vântului prin foile cărților:

După direcția vântului, foile se întorc într-o parte ori într-alta: în față, în dos, în dungă. S-a întors foaia ar însemna: s-a schimbat bătaia vântului, s-a schimbat situația.¹

1. . Coșbuc, Opere alese, IV, p. 298.

O veritabilă schimbare de situație înfățișează Caragiale în nuvela Kir Ianulea, în care relua cu suprem rafinament stilistic vechea poveste a diavolului păcălit de femeie ce-i tentase cândva și pe Giovanni Brevio, Machiavelli și La Fontaine. „Țanțoșă”, „înțepată”, „posacă și-ncruntată” la începutul căsniciei, Acrivița își modifică radical atitudinea față de soț:

A mers așa cât a mers, până i-a dat în cap cocoanei să-ntoarcă foaia, să-l prăjească și pe altă parte: s-a prefăcut că-l teme, că e zuliară.²

Personal sunt de partea celor care cred că originea expresiei trebuie căutată în spectacolele din bâlciurile și iarmaroacele de odinioară. Acolo se difuzau o puzderie de cărți populare (cronografe, gromovnice, trepetnice, ba chiar și calendare și almanahuri ilustrate) care făceau deliciul oamenilor simpli și al boiernașilor doritori de sfaturi și preziceri. Cu aceste cărți în mână, și întorcându-le cu dichis foile cu poze, strămoșii gazetarilor de azi făceau presă avant la lettre, adică horoscoape, prognoze meteorologice, inițiere religioasă, cronică a faptelor senzaționale, ba chiar și politichie. La urma-urmei, nu erau singurii din Europa care procedau așa. Până și în civilizata Franță, lucrurile se mai petreceau aidoma chiar și în veacul al XIX-lea, o probă peremptorie fiind poema lui Francis Jammes – Copila citește almanahul, admirabil tradusă de Ion Pillat:

*Cu ouă-n coș, copila citește almanahul,
și lângă sfântul zilei și starea vremii, mii
de chipuri minunate i-arată Zodiacul:
Berbecul, Capra, Peștii și Taurul – ca vii.*

*Și astfel țărâncuței prostuțe-i vine-a crede,
că peste ea, departe, în stelele cerești,
sânt târguri, ca pe-aicea, cu-asini și cu cirede
de tauri mari, cu capre, berbeci bătuți și pești.*

*Citește despre târgul ce-n ceruri va să fie.
La Cumpene cum foaia cu semne se-ntorcea,
ea-și spune că în ceruri, ca și la băcănie,
se cântărește sare și suflet și cafea.³*

2. I.L.Caragiale, Opere, I. Proză literară, p.509.

3. Ion Pillat, Opere, 4. Tălmăcirii 1919-1944. Ediție îngrijită, tabel sinoptic și cronologic, note, variante, notă asupra ediției de Cornelia Pillat. Prefață de Ovid. S. Crohmălniceanu, Editura Eminescu, București, 1988, p. 129.

Epistolă către unchiul necunoscut

Alexandru CONSTANTINESCU

Dragă unchiule,

Nu te-am cunoscut pentru că așa a fost să fie. Tatăl meu, mătușile mele și bunica mea, în ultimii ei ani de viață mi-au vorbit despre tine. Erai cel mai mic din cei opt copii ai soților Alexandru și Alexandrina Constantinescu, erai cel mai iubit și alintat de frații și surorile mai mari. Ei mi-au spus că în amintirea ta și a bunicului meu, tatăl tău, căzut în anul 1916 pe frontul din Moldova în Primul Război Mondial, am fost botezat cu numele Alexandru, mai ales că și bunica mea, mama ta, se numea Alexandrina. M-am născut în anul 1941, la 19 Iunie, cu trei zile înainte de Intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial, în așa numitul război sfânt, pentru recuperarea teritoriilor răpite de Rusia Sovietică cu un an înainte. Știu că atunci ai fost mobilizat și trimis pe front. Aveai să-ți pierzi viața doi ani mai târziu, în 1943, în teribilele lupte de la Cotul Donului. Bunica mea, mama ta, a primit știrea că ești dat dispărut, dar a nutrit speranța că totuși te vei întoarce o dată în satul tău natal, Beceni, de pe Valea Slănicului din județul Buzău, și în cinstea acestui așteptat eveniment puneau ouă la clocit în fiecare primăvară câțiva ani la rând înainte de a muri. În perioada copilăriei mele, între patru și nouă ani, atunci când îmi petreceam verile la bunica, la Beceni, îmi aminteam de tine ori de câte ori căram apă de băut cu cofița de la izvorul din fața bisericii, amenajat în incinta unui monument dedicat eroilor din Beceni căzuți în Primul Război Mondial, unde, la loc de cinste, era săpat în piatră numele bunicului meu, tatăl tău, Alexandru Constantinescu. Aveam convingerea că acest monument amintește și de tine.

Anii au trecut. În anul 1948, când am început clasa I, România era deja Republică Populară. Jertfa ta, unchiule, a fost zadarnică. România a ajuns la cheremul dușmanului ei secular. Vechea Românie, oamenii și adevăratele valori ale țării au pierit strivite de tăvălugul comunist. Oamenii gospodari, care prin muncă și privațiuni își făcuseră o oarecare situație, prin activități economice și afaceri de mică anvergură, clasă din care făcea parte și tatăl meu, fratele tău, au fost prizonieri, considerându-se că făceau parte din burghezie, care trebuia lichidată prin mijloace diverse: teroare, închisoare, până la lichidare fizică, fiind considerați dușmani de clasă.

La școală învățam că cele mai importante descoperiri științifice erau făcute de savanții ruși și sovietici. Motorul cu ardere internă a fost inventat de Polzunov, și nu de James Watt, telegrafia fără fir nu a fost creată de Marconi, ci de Popov. Biologia era apanajul lui Miciurin și Lasenco.

În literatură, exemplul de personaj pozitiv ne era oferit de Pavlic Morozov, care și-a denunțat tatăl pentru că era chiabur și își ascundea recolta, refuzând să o predea poporului. Manualele de fizică, chimie, biologie erau traduse direct din limba rusă. Notele din catalog ajungeau numai până la cinci, după model sovietic. Liceul a fost redus până la clasa a zecea. Istoria României, devenită R.P.R., a fost rescrisă de Mihail Roller, un individ ajuns peste noapte mare savant. Istoria României devenise o succesiune de revoluții și războaie generate de lupta de clasă, dintre bogați și săraci, motorul dezvoltării societății. Influența slavă în devenirea poporului român și mai ales a limbii române era susținută până

Bunicii Alexandrina și Alexandru Constantinescu
cu o parte din copii
(bunicul căzut în 1916 pe frontul din Moldova)

*Alexandru Constantinescu dispărut în 1943
la Cotul Donului, în Câmpia Kubanului*

la paroxism. Nici vorbă de rolul monarhiei în crearea și consolidarea Statului Național Român, în obținerea independenței de stat a României, care ar fi fost obținută exclusiv cu ajutorul Rusiei, nimic despre rolul nefast jucat de Rusia în cursul Primului Război Mondial. În familie, părinții mei și prietenii lor îmi spuneau care este adevărata situație, că țara ajunsese la cheremul rușilor și a oportuniștilor comuniști români, oameni fără Dumnezeu, care profitau de situație pentru a ajunge la putere și a distruge ceea ce mai rămăsese din ființa poporului român. Ajunsesem să mă întreb: cine are dreptate?

Părinții și bunicii mei, care sperau că vin americanii la primăvară, sau, dacă nu, la toamnă sigur, sau ceea ce sărmanii mei profesori și propaganda comunistă încercau să ne convingă cu privire la viitorul luminos al poporului român condus de Partidul Comunist Român? Acestea se petreceau în anii '50 ai așa zisului „obsedant deceniu”. Dacă rămăsese în mine o oarecare îndoială, aceasta a fost spulberată de o revelație datorită descoperirii unei comori.

În pivnița casei părintești, acoperită de lăzi goale, lemne de foc și resturi de mobilier se afla un cufăr vechi de lemn. Într-o zi, ducându-mă în pivniță să sparg lemne, m-am hotărât să văd dacă în cufărul cu pricina se afla ceva. Cu surprindere am constatat că era plin cu cărți, cărți de școală pentru clasele primare și liceale. Numele elevului: Alexandru Constantinescu. Perioada școlii: 1930-1940.

Mai târziu aveam să aflu că aceasta a fost cea mai fastă perioadă din istoria României, a României mari întregite. Toată vara am citit cu nesaț cărțile tale de școală, de unde am aflat adevărul despre țara noastră, despre istoria ei și de faptul că întotdeauna marele nostru dușman a fost Imperiul de la Răsărit, care, în decursul timpului, a ocupat și a jefuit de mai multe ori Principatele Române. Am aflat că Unirea Principatelor s-a datorat înfrângerii Rusiei în Războiul Crimeii de la 1856.

Pagini întregi erau dedicate regilor României care au avut un rol covârșitor în întregirea țării în granițele ei firești și au asigurat mersul ei spre modernitate. România era o țară frumoasă, bogată, în plină dezvoltare. Am aflat multe despre Marea Unire și am admirat imagini cu regii întregitori Ferdinand și Maria la încoronarea de la Alba Iulia.

Pentru mine, toate acestea au constituit o revelație. Luam cărțile din cufăr și le citeam una câte una. Le citeam pe ascuns pentru că era periculos să deții asemenea cărți. Acum, pentru mine, lucrurile deveniseră clare. Eram conștient de situație, mai ales că azeam tot felul de întâmplări petrecute în oraș, jafuri, violuri, sau chiar crime comise de soldații sovietici eliberatori, care ocupaseră Liceul Mircea cel Bătrân, unde am învățat amândoi, Teatrul Fantasio și toate cazărmlile armatei române din Constanța.

De atunci te pomenesc mereu și îți mulțumesc pentru marea ta contribuție la educația mea, la cunoașterea adevăratei istorii și culturii naționale,

*Monumentul Eroilor, com. Beceni,
Valea Slănicului, jud. Buzău*

și nu numai. Printre cărțile găsite în cutie s-au aflat și Istoria Americii și Istoria Angliei scrise de Andre Maurois, Istoria Franței a lui Jacques Madaule, care mi-au lărgit enorm orizontul cultural, istoric și politic și mi-au deschis apetitul pentru limbile străine. Enciclopedia franceză Larousse ilustrată a ajuns cartea mea de capăt, devenind un fel de youtube „avant la lettre”. Istoria, geografia și literatura universală sunt de atunci pasiuni pentru întreaga viață.

În plus, am mai găsit multe cărți din Colecția celor 15 lei: Masca roșie, Aventurile submarinului DOX, Colecția Aventura, Bill Gazon, Colecția Femei celebre și alte romane polițiste și aventuri foarte cunoscute în anii 1930-40, considerate literatură decadentă în anii '50 și, drept urmare, interzise. Aceste cărți, care circulau din mână în mână, reprezentau deliciul adolescenților de vârsta mea.

Au urmat, însă, vremuri grele. În anul 1950, casa care fusese construită de tatăl meu, în care m-am născut și locuiam, a fost naționalizată, iar din acest motiv, doi ani mai târziu toată familia a fost trimisă la Bicaz cu domiciliu obligatoriu. Acolo, tatăl meu a lucrat făcând muncă brută, la construcția vestitei hidrocentrale. Din fericire, după doi ani, prigoana a încetat datorită morții lui Stalin, în Martie 1953, și ne-am întors la Constanța. Printr-o minune, am reușit să ne întoarcem în fosta noastră casă, într-o cameră la mansarda unde am locuit până în 1959, anul în care am terminat Liceul Mircea cel Bătrân. Cutia cu cărțile tale dispăruse. Probabil că cei care au

fost instalați în casă după plecarea noastră l-au devalizat sau l-au folosit drept combustibil.

Anii au trecut, frații tăi, printre ei și tatăl meu, au plecat rând pe rând din această lume. Nepoții, în marea majoritate, cei mai în vârstă, s-au dus și ei. Singurul care te mai pomeneste datorită cărților tale de școală, de aventuri și de cultură generală, care mi-au încântat copilăria, fotografiile de familie și cărțile poștale trimise de tine din concentrare, înainte de a pleca pe front, prin care transmiteai negrele tale presimțiri referitoare la viitorul tău tragic, sunt eu, tizul și nepotul tău, Alexandru.

De Sf. Alexandru, la 30 August, îmi serbez ziua onomastică și dau un acatist la biserică întru pomenirea bunicului și unchiului care purtau același nume. Același acatist îl dau de ziua Înălțării Domnului nostru Iisus Hristos când se sărbătorește Ziua Eroilor. Mormintele voastre nu se cunosc; bunicul doarme undeva în Nordul Moldovei, iar tu în Câmpia Kubanului, în pământ străin.

Sunt sigur, însă, că de Ziua Eroilor, numele vostru săpat pe monumentul eroilor ridicat în fața bisericii din Beceni, satul vostru natal de pe Valea Slănicului, județul Buzău, este acoperit de flori și coroane.

Veți trăi și în memoria fiului meu care va duce mai departe amintirea voastră.

*Domnul să vă aibă în pază
Nepotul tău,
Alexandru (al 3-lea)*

Statuia lui Ovidiu în mișcare

Oana Catrina CORNESCU

*HIC EGO QUI IACEO TENERORUM LUSOR
AMORUM, INGENIO PERII NASO POETA MEO.
AT TIBI QUI TRANSIS, NE SIT GRAVE,
QUISQUIS AMASTI, DICERE. NASONIS MOLLITER
OSSA CUBENT*

OVIDIUS – TRISTIUM

În traducerea lui Theodor Naum epitaful lui Ovidiu se află dăltuit pe o placă de marmură fixată la baza soclului statuii:

*SUB ASTĂ PIATRĂ ZACE OVIDIU,
CÂNTĂREȚUL IUBIRILOR GINGAȘE, RĂPUS DE-AL
SĂU TALENT. O, TU, CE TRECI PE AICE, DACĂ AI
IUBIT VREODATĂ TE ROAGĂ PENTRU DÂNSUL:
SĂ-I FIE SOMNUL LIN!*

OVIDIU – TRISTELE

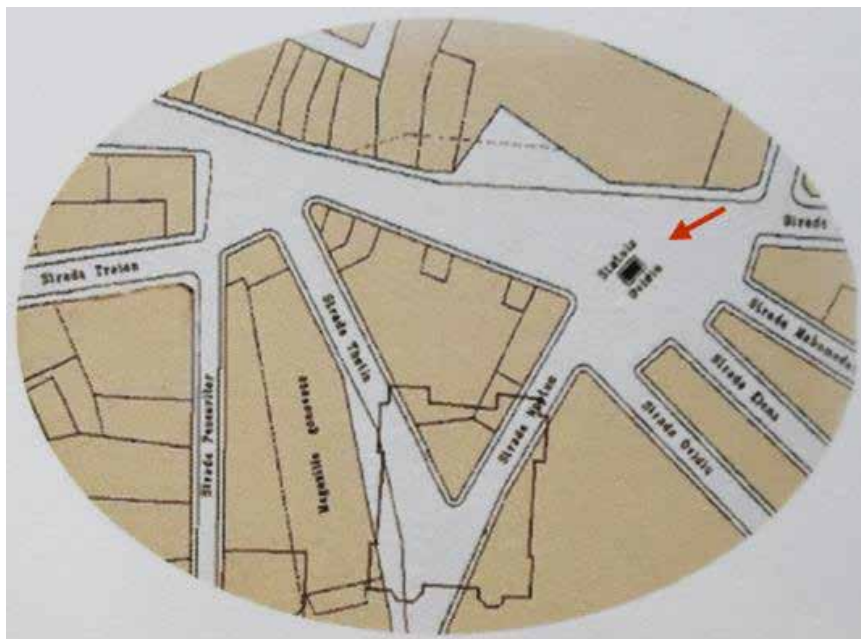
Ovidiu, sau Publius Ovidius Naso, era, acum 2000 și ceva de ani, unul dintre marii poeți ai Romei, fiind considerat, de-a lungul timpului, alături de Virgiliu și Horațiu, unul dintre clasicii literaturii latine. Mari poeți precum Dante,

Chaucer, Shakespeare, Milton etc. au fost influențați major de opera lui Ovidiu.

Publius Ovidius Naso s-a născut la Sulmo (actualul oraș italian Sulmona) în ziua de 20 martie a anului 43 î.Hr., dintr-o familie aristocrată bogată. Dominat de pasiunea pentru poezie încă din adolescență, a fost trimis la Roma pentru a lua lecții de gramatică, retorică și filozofie. Împăratul Augustus l-a onorat cu prietenia și protecția sa, dar, motive care nu se cunosc cu exactitate (Carmen et error - poezia erotică și rătăcirea - a scris Ovidiu despre fapta sa) îl fac să cadă în disgrație până la punctul de a fi izgonit din Roma și exilat la Tomis (Constanța de astăzi) în anul 8 d.Hr. Opt ani a durat surghiunul pontic, încheiat numai prin moartea poetului, în anul 17 d.Hr. pe aceste meleaguri îndepărtate, de unde nu a încetat să scrie autorităților de la Roma implorând grația imperială.

Atât Constanța, cât și Sulmona și-l revendică pe Ovidiu ca fiind o personalitate de prim rang. Dealtfel, cele două orașe au devenit orașe-înfrățite cu ocazia comemorării a două milenii

de la nașterea poetului. Două statui identice, realizate de același Ettore Ferrari, sunt amplasate în piețe civice din fiecare oraș.

Prin intermediul cărților poștale ilustrate ale vremii, vom urmări povestea statuii din Constanța și mișcările ei în piața cu același nume.

Sulmona este patria mea - Sulmo mihi patria est, sunt cuvintele cu care începe Ovidiu cartea IV, elegia X din „Tristele”. Locuitorii oraşului şi-au dorit mult să aibă statuia poetului, prima iniţiativă în acest sens fiind din 1857, dar abia în anul 1925 a fost dezvelită statuia amplată în piaţa 20 Septembrie, în apropiere de Corso Ovidio.

Statuia lui Ovidiu din Sulmona este identică cu cea din Constanța, turnată în bronz de același sculptor - Ettore Ferrari, numai că a fost inaugurată cu 38 de ani mai târziu, pe data de 30 aprilie 1925, în prezența regelui Italiei, Vittorio Emanuele II.

La Constanța, încă din anul 1879, prefectul Remus Opreanu a avut nobila idee de a-i dura poetului latin Publius Ovidius Naso o întrupare în bronz. S-a format un comitet Pro Ovidiu, al cărui președinte era Mihail Koiciu, viitorul primar.

Cel ales să-l întrupeze în bronz pe Ovidius a fost sculptorul italian Ettore Ferrari, autor celebru de monumente risipite în lume (Veneția, Roma, Philadelphia etc.) și cunoscut românilor încă din 1882, an în care a realizat și amplasat monumentul lui Ion Heliade Rădulescu în piața Universității din București.

Asupra amplasării statuii s-au iscat adevărate dispute: Remus Opreanu, Delavrancea și Koiciu susțineau amplasamentul actual. Dar, Mihail

Kogălniceanu, cu prestigiul autorității, a impus un loc diferit: statuia, așezată în partea de sud a pieței Independenței sau Ovidiu, cu fața spre nord.

Realizată cu 3 ani înainte de inaugurare, statuia lui Ovidiu a stat o vreme în Cernavoda, din lipsă de fonduri. După un timp, Delavrancea povestește că a găsit-o “în magazia nr. 7 din port”, unde s-a dus să o vadă. Abia când s-au strâns destule fonduri pentru pedestal, acesta a putut fi realizat și statuia montată.

Pe 30 August 1887 a fost inaugurată la

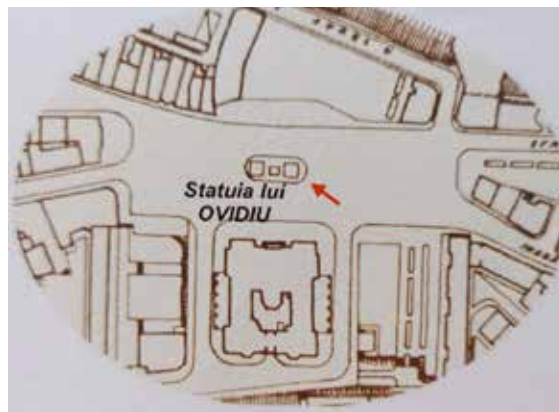

Constanța prima statuie a lui Ovidiu, în prezența prefectului Remus Opreanu și a avocatului Raffaele Ognihene, reprezentantul Sulmonei.

În jurul statuii era multă animație, treceau trăsurile, oameni în plimbare, terasele își scoteau mesele în piață. Băncile din jurul soclului erau numai bune pentru un popas și o conversație. Din când în când mai erau necesare și mici reparații.

În octombrie 1916, în timpul Primului Război Mondial, când trupele Puterilor Centrale au intrat în Constanța, monumentele orașului au avut de suferit drastic din cauza jafurilor și stricăciunilor

făcute de bulgari. Aceștia au dărâmat statuia lui Ovidiu, vrând s-o ducă în Bulgaria și s-o topească.

Numai intervenția energetică a nemților a salvat statuia lui Ovidiu. Aceștia, deși aliați cu bulgarii, n-au permis să fie topită, ba mai mult, au montat-o la loc, pe pedestal, folosind un sistemul de bărne și scripeți.

Cartea poștală alăturată stă marturie inițiativei de mutare a statuii lui Ovidiu pe un nou amplasament. Însemnările cu creionul sunt făcute de arhitectul Victor Ștephănescu în acest sens. Acesta făcuse un mic relevu (baza statuii - pătrat cu latura de 1,48 m, înălțimea de la sol - 6,45 m) pe o ilustrată! Pe verso este schițat soclul și sunt făcute diverse calcule.

Încă din anul 1911 a fost demarată construcția Primăriei Constanța, numită la acea vreme Palatul Comunal, după planurile arhitectului Victor Ștephănescu. Clădirea a fost terminată cu întârziere, din cauza războiului, în

anul 1921. Piața civică se lărgeste și, la inițiativa primarului Virgil Andronescu, statuia lui Ovidiu va fi amplasată în axul clădirii Primăriei.

Noua poziționare a statuii lui Ovidiu, gândită de același arhitect care a proiectat Primăria, Victor Ștephănescu, a fost realizată în mai 1922 și se păstrează și astăzi. I s-a schimbat și orientarea, Ovidiu având acum fața spre est.

Cei care se plimbau prin Piața Ovidiu se opreau adesea să privească statuia și să citească epitaful vestitului poet.

Statuia a fost amplasată într-un squar din centrul Pieței Ovidiu care a avut amenajări diverse de-a lungul timpului.

La Direcția județeană a Arhivelor Naționale Constanța se găsesc următoarele documente privitoare la statuia lui Ovidiu:

1. 1884 iulie 9, Constanța. Adresă a președintelui Comitetului pentru ridicarea Statuii lui Ovidiu prin care confirmă Primăriei Constanța

că a primit suma de 2000 lei, împrumutați de comitet, necesară plății sculptorului Ettore Ferrari.

(Direcția Județeană Constanța a Arhivelor Naționale, fond Primăria Constanța, dosar 6/1882, f. 16.)

2. 1922 august 12, Constanța. Contract încheiat între reprezentanții Primăriei Constanța și antreprenorul Hristu Costea privind efectuarea lucrărilor de mutare și instalare pe noul amplasament a Statuii lui Ovidiu. (Direcția Județeană Constanța a Arhivelor Naționale, fond Primăria Constanța, dosar 19/1922, f. 100.)

3. 1940 mai 28, Constanța. Proces-verbal de recepție a lucrărilor de refacere a literelor inscripției de pe soclul Statuii lui Ovidiu, încheiat între reprezentanții Primăriei Constanța și antreprenorul Antonio Rutta. (Direcția Județeană Constanța a Arhivelor Naționale, fond Primăria Constanța, dosar 59/1940, f. 5.)

Personalități dobrogene

Constantin Moisil pentru arhiva Dobrogei

Conf.univ.dr. Raluca PETRE

Constantin Moisil a ajuns pe meleagurile tinerei Dobroge românești în anul 1899 și avea să rămână până în 1910. A servit la Tulcea timp de zece ani în calitate de profesor de istorie la Liceul de Băieți „Principele Carol”, actualmente Colegiul

Dobrogean „Spiru C. Haret”. Timp de doi ani, între 1903 și 1905 a fost și directorul acestei instituții de învățământ secundar.¹

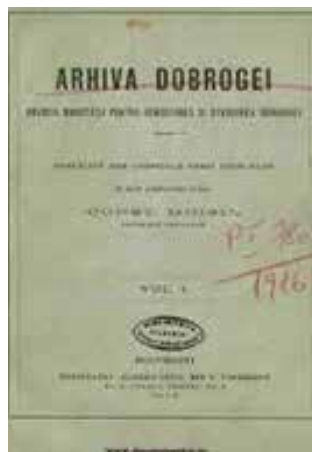
În perioada în care a fost profesor la Tulcea i s-a născut și celebrul fiu, matematicianul Grigore Moisil. Când fiul avea patru ani, familia a părăsit Tulcea pentru a se stabili la București, unde mai

mulți membri ai familiei aveau să ajungă cunoscuți cărturari. Dintre aceștia îi menționăm doar pe Grigore Moisil, cel care a pus bazele informaticii în România, și Zoe Petre, profesor universitar de istorie antică, nepoata lui Constantin Moisil după fiica acestuia, Florica.

Mai multe generații de băieți tulcenii s-au bucurat de educația aleasă pe care istoricul și-o însușise la Universitatea din București, sub îndrumarea marilor cărturari ai vremii: Dimitrie Onciul, Nicolae Iorga, Grigore Tocilescu. Studiile liceale Constantin Moisil le-a făcut la Gimnaziul Grăniceresc din Năsăud, între anii 1886 și 1892, înființat de bunicul său, vicarul Grigore Moisil - primul director al Gimnaziului, și în care tatăl său, profesor doctor Constantin Grigore Moisil, era profesor de limbi clasice, cu doctorat în filosofie obținut la Viena.

Anii de tinerețe și i-a dăruit elevilor tulcenii și tot aici a început să cerceteze și să scrie primele articole științifice în domeniul pe care avea să îl

1. Mihai Albotă, *Istoria învățământului tulcean de la începuturi până în anul 2007*, 2008: 113

dar și în cercurile care trebuiau să fie mai bine informate (...) Cunoaștem, de altă parte, serviciile mari ce le aduseseră în alte părți societățile de acest fel și informațiunile prețioase ce le-au scos din publicațiunile lor nu numai oamenii de știință, dar chiar și bărbații de stat și diplomații”.³

consacre: numismatica. Preocuparea sa pentru monedele antice a găsit un teren fertil în timpul petrecut în Dobrogea, Constantin Moisil studiind la fața locului monedele grecești, romane, dar și scitice din sfera cetăților pontice.² Mai mult, în multe sale călătorii prin Dobrogea a fost el însuși descoperitor al unui tezaur la Niculițel, Tulcea. Pentru Constantin Moisil, monedele erau o modalitate de a recompune structura economică de schimburi din perioada antică, dar și un mecanism de înțelegere a proceselor prin care se poate ajunge la prosperitate economică și dezvoltare pentru popoarele trăitoare pe coastele Pontului Euxin.

Constantin Moisil a continuat să își aducă o contribuție la cunoașterea și dezvoltarea Dobrogei și după ce nu a mai locuit aici. Stă mărturie pentru această preocupare inițiativa de a pune bazele unei reviste științifice de înaltă ținută academică pentru teaurizarea cunoașterii locurilor, a istoriei, numismaticii, arheologiei și datinilor dobrogene. Astfel, în 1916, Constantin Moisil fonda revista „Arhiva Dobrogei. Revista Societății pentru cercetarea și studiul Dobrogei”, publicată sub auspiciile Casei Școalelor, prima editură de stat românească. În prefața primului volum, Constantin Moisil oferea viziunea acestui demers:

„Sunt treisprezece ani de când am încercat pentru întâia oară înființarea unei societăți care să aibă de scop cercetarea și studiul Dobrogei. Eram atunci director al liceului din Tulcea și în urma numeroaselor călătorii ce făcusem mai mulți ani de-a rândul în toate părțile acestei provincii, cât și din studiile ce întreprindeam, ajunsesem să-mi dau seama de importanța cu totul excepțională ce are această regiune pentru țara și neamul nostru întreg, precum și de netemeinicia multor păreri ce circulau asupra ei nu numai în public,

Revista a apărut în trei volume, între 1916 și 1920, având în vedere contextul primei conflagrații mondiale. În schimb, conceptul teaurizării cunoașterii dobrogene a fost asumat și dus mai departe de cea mai importantă și longevivă publicație științifică dobrogeană, „Analele Dobrogei”, apariția căreia a fost salutăată cu entuziasm de către Constantin Moisil.

După perioada tulceană, cariera lui Constantin Moisil s-a desăvârșit la nivel național. Cărturarul și-a continuat studiile la nivel doctoral la Universitatea din Cluj, Facultatea de Istorie cu teza: „Monetăria Țării Românești în timpul dinastiei Basarabilor”, pe care a susținut-o în 1924.

Constantin Moisil a fost directorul Arhivelor Naționale între 1923 și 1938. Legea din anul 1925 sprijinea înființarea de noi depozite de arhivă în toate zonele țării. „Constantin Moisil susținea, ca director general al Arhivelor Statului, în anul 1937, că numărul depozitelor existente trebuia completat cu noi direcții regionale, pentru Dobrogea fiind absolut necesară înființarea unei asemenea unități cu sediul la Constanța”.⁴ Astfel, cărturarul care s-a întâlnit cu Dobrogea a susținut și promovat și la nivel național dezvoltarea regională a instituției arhivelor, ca modalitate de păstrare a cunoașterii și de întâlnire continuă cu istoria.

2. Călin Ionescu, „Constantin Moisil – numismat al antichității” în Revista Bistriței, 1995, Vol.9 : 319-328

3. Arhiva Dobrogei. Revista Societății pentru cercetarea și studiul Dobrogei. Casa Școalelor. Vol. 1, București, 1916: 4.

4. arhivelenationale.ro

Discipoli și colaboratori ai profesorului Dimitrie Gusti în prima jumătate a secolului al XX-lea (I)

Laura Maria VASILACHE

Afirmată în secolul al XIX-lea, o dată cu intrarea societății noastre pe făgașul modernizării, sociologia românească are, după Unirea de la 1 Decembrie 1918, un teren prielnic de afirmare și dezvoltare, un generos câmp de reflexie și, totodată, de acțiune, noul context socio-economic, politic și cultural reclamând implicarea sa în analiza fenomenelor și proceselor sociale, precum și în organizarea și conducerea societății.¹

Întregul secol XIX a fost caracterizat de o puternică mișcare intelectuală pentru construirea identității de sine a comunității românești, de ieșire din subdezvoltare și alăturarea structurilor social-culturale ale Europei occidentale. Intelectualitatea din această perioadă a oferit o bază solidă pentru lansarea sociologiei. Crearea României Mari a reprezentat un cadru extrem de favorabil al exploziei sociologiei. S-a format o generație solidă de sociologi, câștigând o influență socială care greu a mai fost egalată ulterior. Dezvoltarea spectaculoasă a sociologiei este ilustrată de creșterea explozivă a publicațiilor: de la o medie de 8,7 lucrări pe an în 1900-1918, atinge rapid 51,1 în perioada imediat după Război, 1919-1928, crescând la 108,9; și în faza 1936-1940 atinge un vârf de 247,4.²

Încheierea Primului Război Mondial a oferit o șansă istorică unică: realizarea României Mari. Sunt puse bazele solide ale relansării social-economice și culturale a României, inclusiv a sociologiei. Contextul era favorabil: lumea era într-un proces de schimbare prin modernizare și România făcea un efort de a se înscrie în acest proces. Intelectualitatea română și-a asumat responsabilitatea de a contribui la dezvoltarea societății prin scoaterea din subdezvoltare și alinierea la țările dezvoltate europene. Sociologia se extinde rapid în această perioadă în întregul sistem universitar.³ În 1927 Legea învățământului superior instituie predarea sociologiei ca materie

obligatorie pentru susținerea licenței și pentru examenul de doctorat, iar doi ani mai târziu, a fost luată o decizie extrem de importantă pentru dezvoltarea unei conștiințe sociologice a tinerei generații: predarea sociologiei în învățământul liceal. Manualele erau adevărate introduceri în sociologie, care permiteau elevilor să se familiarizeze cu problemele fundamentale ale acestei științe și totodată ofereau și posibilitatea cunoașterii realității sociale românești.⁴ Prima jumătate a secolului al XX-le a adus contribuții majore domeniului sociologiei prin revistele și publicațiile din acest domeniu. Printre acestea avem Epigonii, Revistă de Sociologie, Știință și Literatură (1903-1912), Lupta pentru Viață, Revistă Literară și Sociologică, (1903-1905), Reînvierea. Literatură și Sociologie, (1903), Curierul, Gazetă pentru Sociologie, Știință, Literatură, Industrie și Informațiuni, (1904), Revista de Drept, Sociologie și Economie Politică, (1904), Revista de Studii Sociale (1911-1912), Arhiva pentru Știința și Reforma Socială (1919-1943), revistă a Asociației pentru Studiul și Reforma Socială (1919-1921) și apoi a Institutului

1. Balázs Sándor, Sociologie și autocunoaștere națională, București, Edit. Politică, 1979, p. 97.

2. Cătălin Zamfir, Iancu Filipescu (coord.), Sociologia românească 1900-2010. O istorie socială, Editura Școala Ardeleană, Cluj Napoca, 2015, p.40.

3. Ibidem, p.44.

4. Cătălin Zamfir, Iancu Filipescu (coord.), Sociologia românească 1900-2010. O istorie socială, Editura Școala Ardeleană, Cluj Napoca, 2015, p.44.

1935. Dimitrie Gusti și regele Carol al II-lea în comuna constănțeană Ferdinand (Mihai Kogălniceanu)

Social Român (1921-1943), condusă de Dimitrie Gusti, Bucovina, Revistă de drept, sociologie și criminologie (1927), Revista de Sociologie (1931), Revista de Studii Sociologice și Muncitorești (1933-1944).⁵ Toate aceste lucrări au adus beneficii enorme domeniului sociologiei care s-a dezvoltat masiv în prima parte a secolului al XX-lea. Dezvoltarea sociologiei ca știință în România s-a datorat inițiativei lui Dimitrie Gusti, un mare sociolog-reformator. El a creat o școală sociologică, instituții și o colectivitate de cercetare cu vocație sociologică. A dat școlii o metodologie și un program comun de cercetare.⁶

Dimitrie Gusti a teoretizat societatea românească ca o „asociere de unități” care erau identificate în cadrul familiei extinse la sat, ulterior la regiune și în final la „națiune”. Dimitrie Gusti avea convingerea că „națiunea este elementul cel mai de seamă al vieții sociale de astăzi.”⁷

Autorul Cătălin Zamfir a împărțit prima jumătate a secolului trecut în șase faze istorice din perspectiva sociologiei românești: Prima fază este reprezentată de perioada 1900-1918 România Mică (Moldova și Muntenia) care reprezintă începutul sociologiei românești ca disciplină. A doua jumătate a secolului XIX, visul unei Românii moderne, începe să fie prezent în conștiința colectivă. Reflecții asupra problemelor

sociale pot fi identificate departe în istorie. Introducerea cursurilor universitare de sociologie pot fi identificate chiar în ultimul deceniu al secolului XIX. Dimitrie Gusti a început din 1910 construirea programului său sociologic care avea să domine sociologia românească pe termen lung.⁸ Cea de-a doua fază este reprezentată de perioada ce a urmat Primului Război Mondial, 1919-1928. În această fază începe construcția noii Românii. Noul context social a motivat interesul pentru sociologie ca instrument al ieșirii țării din starea de subdezvoltare și alinierea la Occidentul dezvoltat. Sociologia s-a dezvoltat viguros nu numai publicistic, ci și instituțional.⁹ Perioada 1929-1935 reprezintă cea de a treia fază a dezvoltării sociologiei românești din perspectiva autorului Cătălin Zamfir. În ciuda crizei economice, dezvoltarea social-economică a României se apropie de un vârf. Pe fondul cristalizării social-economice a unei Românii moderne, sunt coagulate principiile de bază ale programului gustian de dezvoltare a societății românești.¹⁰ A patra fază este reprezentată de perioada de dinaintea celui de-Al doilea Război Mondial, 1936-1940. Acest interval reprezintă vârful dezvoltării social-economice; dar se adună norii noii crize a Europei. După doar două decenii contextul internațional este dat peste cap, prevestind un nou conflict mondial. Deși societatea românească se confruntă cu o perioadă dificilă de crize social-politice, sociologia gustiană își cristalizează paradigma, sporind efortul de a găsi noi soluții. Faza a cincea este reprezentată de perioada 1941-1943, în care România a fost nevoită să înfrunte un nou război mondial. Ultima fază este reprezentată de perioada 1944-1947 care a însemnat sfârșitul războiului și noul program sociologic de relansare a României. Gusti inițiază o nouă viziune a programului de relansare social-economică a țării.

Sociologia românească s-a putut dezvolta datorită unor personalități importante care s-au ocupat de studierea acestora. Dimitrie Gusti este cel care a adus cele mai semnificative contribuții pentru ceea ce a însemnat sociologia românească, dar alături de acesta, au fost și alți sociologi discipoli sau colaboratori care au adus plus valoarea domeniului sociologiei.

Unul dintre aceștia a fost Henri H. Stahl, care a fost unul din cei mai mari sociologi români din toate timpurile. Henri H. Stahl a absolvit

5. Ibidem , p.48.

6. Ibidem , p.50.

7. Gusti D.(1936), Elemente de sociologie. Cu aplicări la cunoașterea țării și neamului nostru, București, Editura Autorilor Asociați, p.45.

8. Cătălin Zamfir, Iancu Filipescu (coord.), Sociologia românească 1900-2010. O istorie socială, Editura Școala Ardeleană, Cluj Napoca, 2015, p.28.

9. Ibidem , p.29.

10. Ibidem.

Dreptul, Literele și Filosofia în 1921. În anii ,30 a colaborat de aproape cu Dimitrie Gusti, fiind asistent la catedra de sociologie. A publicat numeroase lucrări științifice, cu precădere din domeniul sociologiei rurale, dar și de metode de investigație sociologică sau sociologia orașelor. În 1939 a fost numit director al statisticii administrative la Institutul de Statistică. În urma înființării catedrei de sociologie rurală, în 1943, Henri H. Stahl devine conferențiar, apoi preia și catedra de sociologie generală.

Însă în 1948, odată cu instaurarea regimului comunist, studiul sociologiei este interzis, iar activitatea sa în sociologie este brusc curmată.¹¹ În 1966, odată cu relaxarea presiunii ideologice, acesta își reia activitățile în învățământ, unde a putut să-și urmărească din nou preocupările sale privind organizarea cercetărilor monografice, urmând să publice lucrări importante de sociologie și sociologie istorică. În 1969 el este ales membru al Academiei de Științe Sociale și Politice și membru al Academiei Române.¹²

Un alt nume important care s-a ocupat de studiul sociologiei și care a adus contribuții masive domeniului a fost Traian Herseni. Opera lui sociologică este orientată tematic spre o diversitate de aspecte, pe de o parte, rezultate din reflecții asupra societății românești, și pe de altă parte, dintr-o perspectivă comprehensivă asupra paradigmatelor sociologice. În elaborările sale teoretice acesta s-a ocupat de aspectele rezultate din preocupările sale de cercetare asupra realității rurale (sociologie pastorală, sociologia vecinătății), dar a dezvoltat teorii și în ceea ce privește sociologia limbii și sociologia literaturii. Însă, tema principală a lucrărilor sale sociologice a fost aceea de a elabora o teorie generală a societății.¹³

Printre principalii contributory ai sociologiei românești, un loc aparte îl are Anton Golopenția. Acesta a absolvit Facultatea de Drept la Universitatea București în 1930, iar trei ani mai târziu obține a doua licență, în filosofie. Prima sa participare la o cercetare sociologică monografică a fost în 1931, în satul Cornova, Basarabia. În urma cercetării, Dimitrie Gusti îl remarcă și îl numește șeful său de Cabinet la Ministerul Instrucției, Cultelor

11. Enciclopedia României, Henri H. Stahl, disponibil în enciclopediaromaniei.ro, accesat la data de 3 aug. 2020, ora 20:29.

12. Enciclopedia României, Henri H. Stahl, disponibil în enciclopediaromaniei.ro, accesat la data de 3 aug 2020, ora 20:55.

13. Florența Stăvărache, Traian Herseni, structura demersului sociologic, Institutul de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca, disponibil în history-cluj.ro, accesat la data de 3 aug 2020, ora 21:11.

Presa despre echipele studentești îndrumate de D. Gusti

și Artelor. Trei ani mai târziu decide să plece în Germania pentru studii doctorale, iar în 1936 obține doctoratul în sociologie în Germania cu teza: Informarea conducerii statului și sociologia tradițională. După obținerea titlului de doctor, acesta decide să se întoarcă în România unde s-a ocupat de cercetări sociologice din funcția de director al Institutului Social Român. În 1940, Anton Golopenția începe a doua sa carieră ca statistician, director al Oficiului de Studii la Institutul Central de Statistică al României de unde a condus cercetările care au produs lucrarea „Românii de la est de Bug”.¹⁴ În 1947 devine Director General al Institutului Central de Statistică, unde a condus și a publicat primul recensământ postbelic general de populație și agricol al României (1948), lucrare fundamentală care servește și acum drept bază pentru a măsura progresul României postbelice până în prezent. Una dintre cele mai mari contribuții ale acestuia aduse societății românești a fost introducerea statisticii în sociologia românească. Destinul lui Anton Golopenția a fost curmat prea devreme. La 16 ianuarie 1950 acesta este ridicat din sala de lectură a Academiei Române (fără mandat de arestare) de agenții securității și întemnițat,

14. ***lucrarea a fost publicată pentru prima oară în 2006, recuperată, ca și alte lucrări, de Sanda Golopenția.

Facsimil din presă despre activitățile echipelor studențești

urmând ca la 9 septembrie 1951 să se stingă în spitalul închisorii Văcărești.¹⁵ Anton Golopenția a fost ales Membru Post-Mortem al Academiei Române în iunie 2017.¹⁶

Un alt nume important pentru domeniul sociologiei românești a fost Ernest Bernea. Acesta a fost absolvent al Facultăților de Litere și de Filosofie din București avându-i profesori pe Nicolae Iorga, Nae Ionescu și Dimitrie Gusti. La Institutul Social Român condus de Dimitrie Gusti, Ernest Bernea a avut o contribuție valoroasă la cercetările monografice întreprinse în diferitele zone ale României, publicând importante studii și articole în revistele de specialitate. Printre studiile publicate de acesta, amintim „Crist și condiția umană, antropologie creștină”, „Muzeul românesc de etnografie”, „Cadre ale gândirii populare românești: contribuții la reprezentarea spațiului, timpului și a cauzalității.”

Sociologia din perspectiva lui Dimitrie Gusti și personalitatea acestuia

Dimitrie Gusti s-a născut la 13 februarie 1880, la Iași. Formarea sa intelectuală a început între anii 1891-1898, timp în care parcurge școala primară, apoi liceul la Iași, unde îi are ca profesori pe Al. Philippide, A.D. Xenopol, P. Poni, personalități marcante ale perioadei respective. După terminarea liceului, în perioada 1898-1899

urmează un an la Facultatea de Litere, Drept și Științe a Universității din Iași, apoi pleacă la Berlin, unde studiază un an la Universitatea Humboldt. Între 1900 și 1904 urmează la Universitatea din Leipzig cursuri susținute de W. Wundt, K. Bucher, P. Barth, K. Lamprecht, Fr. Ratzel, iar în 1904 obține doctoratul la Facultatea de Filosofie a Universității din Leipzig cu teza „Egoism și altruism. Asupra motivării sociologice a voinței practice”.¹⁷ În anul 1905 revine la Universitatea din Berlin, unde studiază sociologie, drept, economie și statistică, iar în anul 1908 prezintă teza asupra fundamentelor dreptului de presă și exegeza din corpus juris și corpus canonici pentru obținerea doctoratului în drept, însă renunțând la susținerea examenului oral. Reîntorcându-se în România, în anul 1910, începe să predea „Introducere în cursul de istoria filosofiei grecești, etică și sociologie” la catedra de istoria filosofiei antice, etică și sociologie a Universității din Iași. În anul 1918 devine membru al Academiei Române, iar un an mai târziu înființează „Asociația pentru Știință și Reformă Socială”, transformată în 1921 în „Institutul Social Român”, un for de dezbateri, documentare, informare și cercetare științifică pe care avea să îl conducă între 1921 și 1939 și 1944-1948. De asemenea, a fondat și condus Asociația pentru Știință și Reforma Socială (1919 – 1921) și Institutul de Științe Sociale al României (1939 – 1944). În anul 1920 se transferă la Universitatea din București, la Facultatea de Litere și Filosofie, unde organizează

15. Revista Historia, Sociologul și statisticianul Anton Golopenția a fost ales ca Membru Post-Mortem al Academiei Române, disponibil în historia.ro, accesat la data de 3 mai 2020, ora 21:09.

16. Alexandru Razes, Biografii: Ernest Bernea, în foaienationala.ro, accesat la data de 3 mai 2020, ora 21:42.

17. Răzvan Moceanu, articol intitulat „PORTRET: Dimitrie Gusti – creatorul sociologiei românești, fost președinte al CA al Radiodifuziunii”, disponibil în radioromaniacultural.ro, accesat la data de 18 martie 2020, ora 17:02.

seminarul de sociologie avându-l drept asistent pe G. Vlădescu-Răcoasa, începând opera sa de creare a primei școli sociologice românești.¹⁸ În perioada 1932-1933, Dimitrie Gusti a fost ministru al învățământului instituind o reformă a învățământului și urmărind legarea acestuia de nevoile reale ale economiei și ale țării.¹⁹

În evoluția științifică a lui Gusti, putem stabili 4 etape importante: Anul 1904 – când a susținut teza de doctorat asupra egoismului și altruismului prin motivarea sociologică a voinței practice; Anul 1910 – când a publicat prima schiță

18. Răzvan Moceanu, articol intitulat „PORTRET: Dimitrie Gusti – creatorul sociologiei românești, fost președinte al CA al Radiodifuziunii”, disponibil în *radioromaniacultural.ro*, accesat la data de 18 martie 2020, ora 17:02.

19. Institutul Național de Statistică, „Revista de statistică” nr 5-2018, Dimitrie Gusti, disponibil în *revistadestatistica.ro*, accesat la data de 7 mai 2020, ora 18:22.

a sistemului său de științe sociale; Anul 1925 – când a inaugurat, împreună cu Seminarul de Sociologie de la Universitatea din București, prima cercetare de monografie sociologică pe teren; Anul 1939 când a prezentat Academiei de Științe Morale și Politice din Paris o analiză sintetică asupra activității sale științifice și culturale.²⁰ În plus, acesta a susținut, în 1910, înființarea unui seminar de sociologie și etică, care să colaboreze cu instituțiile de cercetare științifică similare din străinătate. Gusti gândea planuri de dezvoltare a sociologiei românești numai în asociere cu doctrine și cadre instituționale din Occident.

VA URMA

20. D. Gusti, „Sociologia militans”, vol. 1. Introducere în sociologia politică, București: Editura Institutului Social Român, 1934, p.5.

Primii artizani ai Constanței

Anghel Saligny, membru în Comisia de înfrumusețare a orașului

Aurelia LĂPUȘAN

Cu doi ani înainte de a lua conducerea lucrărilor portului Constanța, inginerul Anghel Saligny se ocupa de înfrumusețarea orașului nostru. Descoperirea din Arhivele Statului, fond Primărie Constanța, dosar 48/1896-1897, f. 15-16, aduce posibilităților exegeți ai marelui savant

român un plus de informație și de interesante comentarii.

Anghel Saligny fusese ales membru activ al Academiei Române la 7 aprilie 1897.

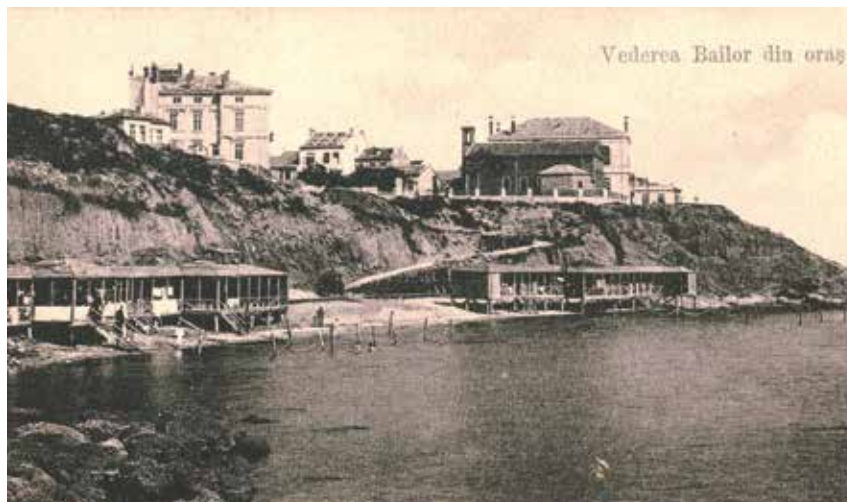
Câteva luni mai târziu, la 5 iulie, la București, se ține o ședință a Comisiei de înfrumusețare a orașului Constanța. Membrii ei: Anghel Saligny, Grigore Cerchez și E. Radu, dau avizul pentru prioritatea lucrărilor edilitare necesare propulsării Constanței în rândul marilor orașe românești. Pentru luciditatea, perfectă cunoaștere a situației de pe teren, redăm integral procesul verbal (aflat, în reproducere, în lucrarea „Din tezaurul documentar dobrogean”, București, 1988.

Subsemnații membri ai Comisiunii de înfrumusețare a orașului Constanța, întrunindu-ne pentru a ne da părerea asupra lucrărilor ce ar trebui întreprinse cât mai în grabă, dăm avizul următor:

1. Acest oraș, pe lângă importanța comercială ce va dobândi în urma lucrărilor portului care se execută acum, este menit să devină principala stațiune balneară din țara românească. Este dar de neapărată trebuință ca să se îmbunătățească

1958. Statuia lui Saligny

Faleza pe planşa inginerului Anghel Saligny

stabilimentul de băi. Comisiunea este de părere că trebuie să se menție în acest scop tot actuala localitate numită «dintre vii»; Se va lega, însă, cu oraşul printr-un bulevard larg, bine condiţionat, aşezat de-a lungul crestei malului mării şi prevăzut cu un tramvai electric; între acest bulevard şi mare nu se va permite ridicarea nici unei clădiri particulare iar râpa se va transforma într-o grădină. Pe partea cealaltă a bulevardului se va permite construcţia de vile după planurile ce vor fi supuse aprobării administraţiei competente.

2. Una din lucrările de căpetenie care nu mai rabdă întârziere este negreşit aducerea apei şi distribuţia ei în oraş. Localităţile de unde se poate capta apa fiind cu totul statornicite ar fi bine să nu se mai piardă o vreme preţioasă în încercări şi căutări, ci să se porceadă la alcătuirea proiectelor definitive şi punerea lor în executare. Ar fi bine chiar ca administraţia comunei Constanţa să ia înţelegere cu Direcţia Căilor Ferate pentru realizarea acestei distribuţii

de apă de care serviciile căilor ferate şi navigaţie au şi dânsle neapărată necesitate.

3. Distribuirea apei în oraş ar trebui să fie completată printr-o reţea de canale sub stradă, pentru ca, astfel, igiena oraşului să nu lase nimic de dorit.

4. Planul de situaţie şi parcelare a oraşului care s-a ridicat de agenţi va trebui să fie completat prin determinarea alinierilor atât ale oraşului vechi, cât, mai ales, a părţilor celor noi, unde oricum, se deschid străzi şi se încep construcţii. Va trebui, mai întâi, să se statornicească în hotar al oraşului peste care să nu se permită nici un fel de construcţie până ce partea cuprinsă în acest hotar nu se va completa cu clădiri. Comisia crede că acest hotar poate fi actualul şanţ înconjurător al oraşului. Pe planul acesta general de aliniere se vor trasa noile străzi cu direcţia şi lărgimea care trebuie să le dobândească în viitor. Pe lângă străzile secundare de parcelare a terenurilor va trebui să se amenajeze artere principale, unde,

de exemplu, se poate prevedea crearea de drumuri legând orașul cu vecinătățile sale și cu părțile care se presupun că vor deveni centruri (centre-n.n.) industriale sau comerciale. Arterele principale de comunicație se vor face largi, cât se poate, mergând până la 40 de metri. În orașele moderne străzile de 24 și 30 metri sunt deja prea strâmte. Numai pentru străzile secundare de parcelare se vor admite lățimi de 10 și 12 metri; ar fi bine ca niciodată să nu se admită în cartierele noi lățimi mai mici de 10 m. Pe acest plan general, se vor stabili piețele, terenurile pe care se vor ridica diferitele edificii comunale precum casino, teatru, biserică, grădini etc. Se va ține seama că piețele vor trebui să fie cât se poate mai numeroase și mai spațioase. Acest plan general de alinieri și de sporire a orașului, bine studiat, se va supune aprobărilor legale și va rămâne ca o bază nestrămutată a înfrumusețării și progresării orașului.

Va mai trebui, încă, ca administrația comunală să întocmească cuvenitele regulamente pentru construcțiile și igiena orașului. Aceste regulamente vor ține seama de modul de construire din localitate, de materialele de care se dispune și vor tinde a încuraja, pe cât posibil, construcțiile noi, cu condiția ca ele să fie clădite în mod igienic și cu înfățișare plăcută.

5. Administrația căilor ferate pentru a veni în ajutorul înfrumusețării orașului Constanța a dispus ca gara actuală să fie mutată și transformată. Va trebui să se țină seama de mutarea acestei gări pentru ca traseul alinierii orașului să corespundă cu poziția noii gări și ca să se tragă cel mai bun profit posibil din terenurile ce vor rămâne disponibile.

6. Bineînțeles că un oraș nu poate fi igienic dacă străzile nu vor fi pavate în mod convenabil. Va trebui chiar să se ia măsuri ca să nu se permită

parcelarea terenurilor în ridicări de case noi până ce, mai întâi, strada nu va fi bine regulată și pavată.

7. Malurile mării dinspre partea de nord a orașului au nevoie de a fi întărite pentru a le feri de coroziunea mării și mai ales dezinfectate; în minutul de față, ele devin un loc de depozit a necurătenii orașului și scursoare pentru apele murdare. Depozitarea necurătenii va trebui reglementată și cel mai bun lucru ar fi să se stabilească cuptoare pentru arderea lor.

8. Negreșit că plantațiile joacă un rol foarte important în însănătoșirea și înfrumusețarea unui oraș. În Constanța ele lipsesc aproape cu totul. Va trebui să se facă toate eforturile posibile pentru ca să se întemeieze cât mai multe plantații, studiindu-se esențele care pot rezista climei din localitate.

9. În fine, Comisiunea crede că toate aceste lucrări au nevoie să fie studiate cu îngrijire și evaluate. Spre acest scop va trebui neaparat ca elaborarea celor planuri să se încredințeze unei persoane competente și experimentate. București în 5/17 iulie 1897.

Propunerile comisiei de înfrumusețare a orașului au rămas ceva timp doar pe hârtie căci abia în iulie 1903, este semnat un contract între primarul Cristea Georgescu și inspectorul general, ing. Anghel Saligny, prin care:

1. Dl. inspector general A. Saligny se angajează a face studiile și proiectul consolidării malurilor în partea de nord-est a orașului Constanța între hotelul Carol I și abatorul actual.

2. Primăria comunei Constanța va pune la dispozițiunea dlui. inspector general A. Saligny planul original al orașului ridicat în 1893 de dl. ing. Simu, precum și toate planurile și documentele relative la partea tehnică a acestei chestiuni care ar fi în posesiunea sa.

(...) 5. Pentru acest proiect primăria va plăti dlui. insp. gen. A. Saligny în onorar suma de lei 15.000 (cincisprezece mii) în două rate egale și anume: lei 7.500 (șapte mii cinci sute) la semnarea contractului, iar restul de lei 7.500 (șapte mii cinci sute) când proiectul va fi aprobat de Consiliul tehnic superior. (Arhivele Statului Constanța, fond Primărie, dosar 22/1903 - 1904, f.4)

Problema era mult mai veche, chiar de la reinstalarea autorității românești în Dobrogea. Lucrarea era complexă și nu la îndemâna oricui. Malurile mării din partea de nord-est a orașului se prăbușeau, aproape în fiecare an, periclitând casele oamenilor. Două străzi paralele cu strada Căramidarilor dispăruseră până la 1900 și prăbușirea înainta spre centrul orașului, până la mijlocul străzii Marc Aureliu.

Ion Bănescu făcuse din primele luni ale președinției sale la comisia interimară a Constanței diverse intervenții la minister și această măsură era rodul puterii sale de persuasiune. În 15 martie 1900, scria miniștrilor de Interne și al Lucrărilor Publice.

Fostul consiliu comunal s-a mărginit a constata nenorocirea și recunoscând că consolidarea malurilor cere studii serioase și vor costa cheltuieli care vor depăși mijloacele comunei, a hotărât să se dea proprietăților, ale căror terenuri s-au prăbușit, locuri în schimb în altă parte, iar studiile și orice alte măsuri, fie chiar provizorii pentru înlăturarea pericolului, le-a lăsat cu totul în părăsire. (Arhivele Statului Constanța, fond Primărie, dosar 26/1900, f.2)

Spiritul ingineresc, civic și patriotic al lui Anghel Saligny este subliniat un an mai târziu, la

16 ianuarie 1904, când i se adresează primarului Cristea Georgescu cu proiectul formării unei noi plaje în oraș, legat de cel privind întărirea malurilor mării la Constanța. Astăzi, vizitatorii băilor sunt obligați a sta toată ziua în casă din cauza căldurii nesuferite din timpul verii. Ei nu pot sta decât o oră sau două pe plaja de la Vii din cauza depărtării ei de oraș și a mijloacelor de transport incomode. Aceasta explică pentru ce stagiunea băilor este atât de scurtă la Constanța. În curând, chiar plaja de la Vii va trebui părăsită iar plajele convenabile care se găsesc spre nord, fiind prea departe de oraș va trebui neapărat, pentru ca Constanța să prospereze ca stațiune balneară, să aibă o plajă situată în apropiere de oraș, unde vizitatorii băilor să poată petrece toată ziua și chiar să locuiască în case de vară pe marginea mării, lucru care se impune mai cu seamă pentru copii și cum este cazul pentru plajele renumite din străinătate ca Ostende, Scheneningen și altele. Propunem dar a se crea o plajă în golful de la biserica greacă cum se arată anexat (n.n. lipsă din dosar). Această plajă se poate obține prin construirea unui dig după linia AB de pe planul menționat mai sus care ar opri nisipurile ce călătoresc în lungul coastei și care ar trebui orientat astfel ca să împiedice valurile de a scoate nisipurile depuse în golf (...). (Arhivele Statului Constanța, fond Primărie, dosar 22/1903-1904, f. 25-26).

Anghel Saligny a murit în ziua de 17 iunie 1925. Inima lui, prea mare și prea sensibilă pentru destinul omului, a încetat să bată. Guvernul a decis funerarii naționale. Din casa familiei Saligny, construită în 1895 după propriile schițe, situată în București, pe strada Basarabiei

nr.15, a plecat un imens convoi de trăsură și puhoi de oameni. Erau de față patriarhul Miron Cristea, primul ministru Ion I.C.Brătianu, întregul guvern, din partea Academiei îl petreceau Nicolae Iorga, Gheorghe Țițeica, Grigore Antipa, I.Bianu. Nu lipseau inginerii cei mai mari ai României: Nicolae Vasilescu Karpen, Elie Radu, C.Bușilă, Vasile Istrati, Grigore Casimir, Niculae Teodorescu. Comandorul Koslinski îl reprezenta pe regele Ferdinand. Trupele de onoare de la mai multe regimente au dat onorurile. Șase ofițeri purtau decorațiile - Saligny primise în timpul vieții toate decorațiile române în gradul cel mai înalt de Mare Cruce, precum și numeroase decorații străine. Panglicile carului mortuar erau ținute de premierul Ion I.C.Brătianu, A.Văitoianu, O.Kiriacescu și N.Ștefănescu, având alături câte un ofițer din armata română. Ca din senin a început să plouă...

A fost îngropat în cavoul familiei din Cimitirul Sf.Vineri, alături de fiica sa Eugenia, moartă cu doi ani înainte.¹

Un necrolog publicat în „Dobrogea Jună”, din 17 iunie 1925: *Șaptezeci și unu de ani a trăit - din care o jumătate de veac a consacrat Patriei. Nu a strigat, nu s-a lăudat, nu a ținut toasturi, nici n-a criticat. A muncit! Nu l-au cunoscut politicienii - cu toate că a făcut cea mai constructivă politică - pentru că nu a luat parte la întruniri și banchete.*

1. Buletinul Societății Politehnice, anul XXXIX, nr.11-12, 1925, p.404-405

L-au cunoscut și l-au apreciat, însă, cei ce nu cunosc logica ditirambică a discursurilor politice, l-au iubit lucrătorii și subalternii. Mulțumirea vieții nu a avut-o din felițiile ce le obținea după ce termina o lucrare. Nu! O clipă de liniște, o privire de ansamblu asupra operei ce stăpânea pentru totdeauna ideea la forma incertă a materiei era suprema fericire a sufletului său cinstit, muncitor, ca apoi altă problemă, cu alte calcule, să devină preocuparea tuturor facultăților sale. Și așa, una după alta, în cincizeci de ani, Anghel Saligny a construit căi ferate, a înălțat docuri și șantiere, poduri și silozuri, a fost profesor, a fost îndrumător. Nu a existat problemă tehnică de seamă la noi fără să fi trecut prin creierul lui de profund matematician gânditor.

Acum doi ani, în vară, l-am văzut la Constanța. Bătrân, cu părul alb, drept sub povara anilor, cu privirea clară, era așa de modest, părea așa de simplu - și, totuși, ce complex! Cuvintelor de bună venire a unui cunoscut a răspuns domol: «Mai merg din când în când pe acolo pe unde mi-am lăsat anii tinereții!». Da. Anghel Saligny a trăit mulți ani pe la noi, poate cei mai frumoși ani ai săi. Cei ce l-au cunoscut l-au admirat și iubit, cei ce nu l-au cunoscut, privindu-i operele îl vor cunoaște în ele - îl vor admira și iubi iarăși. Noi, dobrogenii, mai mult ca oricine în țara asta, plângem pierderea lui, iar în momentul în care cel ce a fost Anghel Saligny intră în pământul strămoșilor săi-îngenunchem pioși.”

Foto: Dan Dinu

Vița-de-vie este simbolul lui Bacchus, zeul vinului și al beției la romani; la greci era Dionysos. Bacchus este însoțit de pretesele bacante care, purtând pe cap lujeri de viță de vie în coroane, în ritualul de mister țipau frenetic. „Se pare că în tradiția paleo-orientală această plantă a fost identificată cu Arborele Vieții. Semnul sumerian pentru << viață >> era o frunză de viță de vie. La vechii evrei era simbolul a tot ce e frumos, puternic și folositor. Chiar lahwe e considerat crescător de vie, iar Israelul este via sa (...) Vița de vie e simbolul imortalității și în această calitate, figurează în ornamentica și în iconografia diferitelor popoare.” [Ivan Evseev Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale, Editura Amacord, Timișoara, 1994 p. 105.] Este posibil ca simbolul vieții conferit de frunza de viță de vie la sumerieni să se fi transformat în simbolul creștin. Egiptologii sunt de acord asupra faptului că egiptenii au preluat anumite teme artistice de la sumerieni, dar totodată recunosc faptul că această influență a fost de scurtă durată. Istoricul și filosoful A. Toynbee observa că aceste influențe au dispărut repede. Totuși, au avut timp să se exercite. Și Grecia antică a preluat de la sumerieni anumite descoperiri astronomice (tot pe filieră egipteană), precum și elemente de religie politeistă. Simbolul viei este prezent în Scripturi, încă din Vechiul Testament:

Psalmi 79, 9 „Via din Egipt ai mutat-o; izgonit-ai neamuri și ai răsădit-o pe ea”.

„Via este simbol al rodniciei omului cu frica lui Dumnezeu”.¹

„Via, semn de binecuvântare, devine simbolul lui Israel. Rodnicia ei este de origine divină”.² Via trebuie valorificată cu măsură, excesele duc la lăcomie și aceasta la comportament imoral. Exemplul lui Noe este edificator: „Atunci a început Noe să fie lucrător și a sădit vie. A băut vin și îmbătându-se, s-a dezvelit în cortul său.” [Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008, Facerea, 9, 20,21, p. 19.]

„Femeia ta ca o vie roditoare, în laturile casei tale”.³ Tot simbol al rodniciei, dar și al frumuseții și al prosperității naturii apare via și în Cântarea Cântărilor: „Smochinii își dezvelesc mugurii și florile de vie văzduhul parfumează.” [Cântarea Cântărilor, 2, 13, Biblia Op. Cit., p. 674 .] O altă versiune a Cântării Cântărilor în traducerea lui Ioan Alexandru descrie via ca simbol al primăverii: „Timpul tăiatului viei a sosit / Și strigătele turturelelor se aud în țară la noi / (...) Viile în floare împrăstie miros.” [Cântarea Cântărilor, Bibliotheca Orientalis, Traducere din limba ebraică, Note și Comentarii de Ioan Alexandru, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p.33.]

1. Maurice Cocagnac, Simbolurile biblice, Lexic teologic, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 141.

2. Op.cit. p. 141.

3. Psalmi, 27, 3, Op. Cit. p. 141.

Clement Alexandrinul în „Stromate” conchide: „Domnul, interpretat alegoric, este vița de vie”.⁴ „Vița de vie ne învață taina lui Hristos și a Bisericii Sale.” [D. Rousseau, Op. Cit. p. 26.] „ Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne în Mine și eu în El, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic. ” [In. 15,4- 5.] „ Aceste cuvinte și imaginea respectivă au un sens deopotrivă eclesiologic și sacramental (..) imaginea păsărilor care se hrănesc cu struguri trimite cu gândul la simbolul Euharistiei, taina centrală a Bisericii.” [L. Uspensky, Op. Cit. p. 40.]. Sfântul Augustin, interpretând Vechiul Testament îl aseamănă pe Iisus Hristos cu un ciorchine de struguri stors în teasc. De atunci simbolul „teascului mistic” s-a impus începând cu pictura medievală. Simbolul viei ca prezență a lui Iisus Hristos se leagă și de permanenta ei nevoie de îngrijire așa cum creștinul are grijă de sufletul său în calea spre viață desăvârșită.

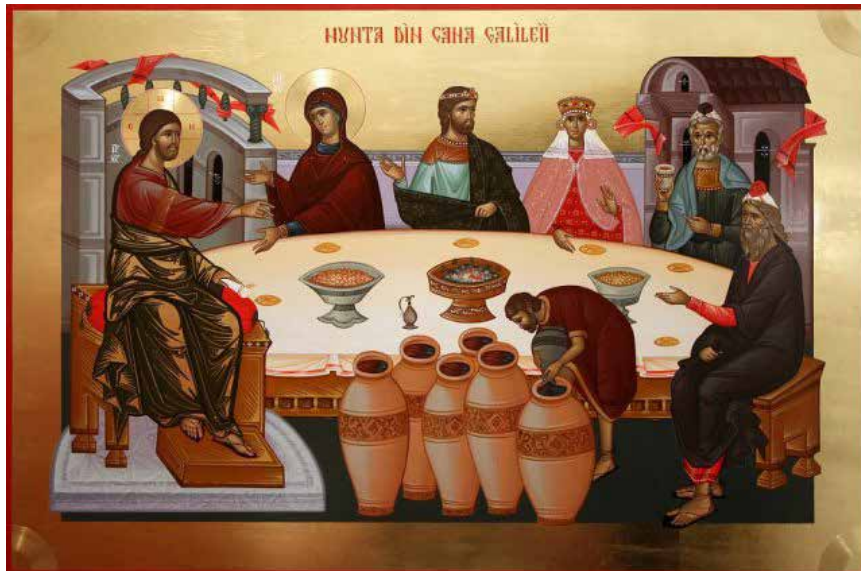
Simbolul strugurelui

„Strugurele ocupă locul de frunte între toate fructele pământului”.⁵

Vița de vie și strugurele sunt citate frecvent în Sfânta Scriptură, fie ca simbol al lui Iisus Hristos, dar și legat de euharistie.” Apare des în pictura catacombelor, în mozaicurile bizantine și pe fațadele catedralelor medievale.” [Impelluso Lucia Dicționar de Artă, Natura și Simbolurile sale, Plante, flori și animale, Editura Monitorul Oficial, București 2009 p.32.] Evanghelia după Ioan (15, 18) precizează: „Eu sunt vița cea adevărată și Tatăl meu este lucrătorul. Orice mlădiță care nu aduce roadă întru El, o taie și orice mlădiță care aduce roadă, El o curățește, ca mai multă roadă să aducă”. Vinul este - pentru popoarele care se ocupau cu viticultura - simbolul sângelui. Evreii păstrau vinul fie în vase de lut, fie în saci din piele și-l păstrau pentru sărbătorile sacre, în special

omagiind cultul strămoșilor. La creștini, vinul simbolizează sângele Domnului Iisus Hristos și alături de pâine face parte din ritualul Sfintei Împărtășanii.

„Vinul e considerat o băutură de origine

ceastă, legată de focul urania, de cunoașterea absolută. Vinul e o băutură masculină căreia i se atribuie o putere fecundantă și transformatoare. Această licoare e menită să abolească condiția cotidiană a existenței și să îngăduie reintegrarea orgiastică și mistică. Ca simbol al imortalității și al veșnicei tinereți, vinul ocupă locul central în cultul lui Dionysos (Bacchus). La egipteni Osiris este cel care i-a învățat pe oameni să cultive grâu și vița de vie.(...). Ca sursă a extazului mistic, vinul e simbolul transformării vegetativului într-o forță spirituală. Deși după unii cercetători, religia bahică vine să înlocuiască la traci și daci o religie mai veche, bazată pe puterea de incantație a cuvântului (Traian Herseni, 1977, 265) ” de unde și măsura lui Deceneu de a stârpi viile, în spațiul carpato-danubian vinul și via s-au bucurat de prestigiu sacral. Vinul reprezenta un stimulent și chiar un simbol al inspirației poetice, al veseliei, dragostei și adevărului (in vino veritas). (...) Orgia dionysiacă e, în fond << tărâmul în care Diavolul se întâlnește cu Dumnezeu, iadul cu raiul, pământul cu cerul, morții cu vii, răul cu binele , urâtul cu frumosul, eroarea cu adevărul.>> (Traian Herseni , 1977, 275.). [Ivan Evseev, Op. Cit. P. 105.]. Beția ca uitare de sine este asemănătoare extazului mistic, de unde și puterea transformatoare și dinamizatoare a vinului, latura lui pozitivă dar și negativă, calitate și defect în funcție de respectarea măsurii cuvenite sau a dreptei măsurii.

4. Clement Alexandrinul, Scrieri, Partea a doua, Stromate, Traducere, cuvânt înainte și indici de Pr. D. Fecioru, Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 35, e-Bibliografie.

5. M. C. Op. Cit. p. 141.

Credința română departe de casă

Margareta DONOS, Geneva

Când l-am cunoscut în incinta Palatului Națiunilor din Geneva, Ion Broșteanu purta barbă căruntă și avea privirea plină de înțelepciune. Așa a fost în continuare și mereu așa: cu grija unui părinte îmi puneă întrebări de viață, venea cu sfatul potrivit la locul potrivit, propunea ajutor acolo unde avea ceva de oferit. Și tatăl meu era Ion: purta și el barbă căruntă, dar era departe de cotidianul meu din lumea străină, în care ajunsesem în 1997. Astfel cu grija și bunăvoința sa, un Ion străin, dar aproape, îl completa pe acel Ion apropiat, dar departe – tata. Nu-mi povestea de greutățile ori bucuriile propriei vieți și multe am aflat întâmplător de la alți români despre omul deosebit cu chipul lui de Sfântul Ion, care-mi apăruse în cale în momentul cel mai dificil.

Ion Broșteanu

La începutul anilor 90, Ion Broșteanu a demisionat din funcția de Președinte al Comunității române din Elveția, s-a acreditat la Organizația Națiunilor Unite și era singurul jurnalist român, dar și unul dintre puținii din Estul european, care să muncească pentru mass-media din țările respective. Bucuria lui a fost imensă atunci când a aflat că și Republica Moldova – proaspăt acceptată în sânul

familiei Națiunilor Unite – va fi pe lista țărilor cu jurnaliști acreditați la ONU și alte organizații internaționale cu sediul la Geneva.

Comunitatea română. Destinul l-a dus pe Ion Broșteanu până în Elveția cu valul celor veniți din est prin anii 80 ai secolului trecut. Odată ajuns a și început să se instaleze ca un gospodar. Adică, începe de la o fundație solidă pe care urma să-și edifice apoi o casă primitoare. Fundația a fost organizarea, împreună cu alți compatrioți, a unei Asociații numită Comunitatea română din Elveția, care vede lumina zilei în 1979, la Geneva. La începutul anilor 90, în acest oraș numărul românilor ajunsesse la 1000 de persoane, iar pe întreg teritoriul elvețian – la circa 4000.

Pentru o funcționare corectă și în

conformitate cu regulile locale, Comitetul Comunității de la bun început era format din șapte membri, dintre care unul era ales Președinte. Regulile funcționează până-n prezent în Comunitatea română, care există de exact patru decenii. La început asociația căuta să ajute românii proaspăt sosiți la instalarea în Elveția, să-i ghideze pentru a surmonta diversele dificultăți ale noii vieți. În 1982 este organizat pentru prima dată Pomul de Crăciun pentru copiii din familiile de români din țara-gazdă. Această sărbătoare a devenit tradiție, alături de o altă manifestare anuală - Kermeza din toamnă, deschisă tuturor doritorilor. Pe lângă altele, Comunitatea s-a implicat activ și în acțiunea caritativă «Villages roumains», care dădea o mână de ajutor satelor românești în vremurile cele mai grele din punct de vedere economic.

Căminul românesc. Comitetul a avut ideea lansării publicației «Căminul românesc» care să fie verigă de legătură între membrii asociației, suport confortabil pentru perpetuarea tradițiilor și a culturii în noua țară de adopție, dar și un mijloc de prezentare a românilor în afara asociației și pentru eventualii noi membri doritori să facă parte din Comunitate și să se implice în activitățile ei.

Proiectul. Odată Comunitatea organizată și structurată pentru o funcționare în conformitate cu necesitățile membrilor, Președintele Ion Broșteanu, om credincios și evlavios, își imagina deja slujba ortodoxă în limba maternă și într-o biserică românească la Geneva. El, care a gustat din viața grea a emigrantului, a fost cel care s-a gândit și la soarta românului plecat din limba, cultura și religia proprie. Când a lansat ideea bisericii, mai mulți români l-au crezut sau naiv, sau nesperios. El însă a știut, o dată în plus, împreună cu români fideli, să organizeze toți doritorii în jurul unui proiect deosebit care cuprindea o biserică și un Centru socio-cultural român.

La finele anului 1980, Comunitatea obține de la cantonul Geneva o parcelă de 4106 m.p. pentru o durată de 90 ani pentru a instala aici noul proiect arhitectural. Concursul lansat imediat a adunat proiecte din diverse țări. În 1983, juriul va alege proiectul arhitecților Alexandru Tsakiris și Nicolae Opreanu din Grecia.

După acest pas care a pus temelia ideii, s-a procedat la căutarea de mijloace financiare. În acest scop este publicată o carte cu explicații despre cultura românească, religia ortodoxă și frumoasele ei mănăstiri, oamenii de cultură și personalități binecunoscute în Occident, precum și detalii despre proiectul bisericii ortodoxe române. Perseverența, devotamentul și dorința de a reuși au dus la rezultatul râvnit.

Biserica. Ajungând în regiunea Primăriei comunei Thonex, zărești printre copacii înalți crucea de 24 metri de pe clopotniță și grăbești pasul parcă atras de necunoscut. Înălțimea și frumusețea promet ceva deosebit. De la primul pas în curtea Bisericii din lemn, care poartă hramul Sfântului Ioan Botezătorul, ești uimit de priveliște: ai ajuns în Maramureș. Vizita trebuie neapărat să pornească de la admirarea exteriorului: lemnul, construcția, vechimea, calitatea, parcul, iarba – vă spuneam eu că suntem în Maramureș. Se creează impresia că s-a luat o felie de pădure cu tot, cu aerul pur, cu tot, cu biserică și s-a transportat în Elveția. Pe adevăratele s-a produs o minune, căci biserica a fost construită în Maramureș, cu materialul locului, de către meșterii de acolo, cu iscusința și experiența necesară. Desfăcută pe bucăți, transportată cu precauție până aici și refăcută exact ca la început – o idee fabuloasă de a transporta o palmă de pământ românesc în țara de adopție a creștinilor ortodocși – să se simtă ca acasă. La acest sentiment plăcut contribuie și pereții interiori împodobiți cu icoane desenate de pictorul Nicolae David, dar și podeaua așternută cu covoare tot din Nordul României. Preotul Damian Ionescu ne explică mândru că prima slujbă în acest lăcaș sfânt a avut loc la 25 decembrie 1995. După 15 ani de la lansarea ideii construcției bisericii, ortodocșii români serbau Crăciunul ca acasă, dar în noul lăcaș din Geneva.

Doi ani mai târziu Comunitatea va obține, pentru ortodocșii români, și un careu în cimitirul din aceeași localitate Thonex, nu prea departe de biserica lor. Centrul socio-cultural deocamdată a rămas încă în proiect. Construcția și instalarea bisericii din lemn, cu respectarea multiplelor reguli prevăzute întru protejarea ei a costat scump, foarte scump. După câteva decenii, biserica necesită deja lucrări costisitoare de întreținere, reparație și alte cheltuieli, dar și acei români, precum Ion Broșteanu, Ioana Munzer, Ioana Mirabeau – cu generozitatea și ideile lor îndrăznețe și originale – au plecat în ceruri.

Biserica din lemn este oglinda perfectă a

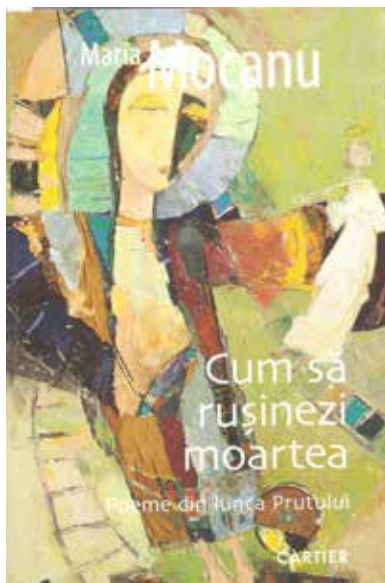

migrației românești de acum patru decenii, cu dorința de a se stabili durabil într-o societate străină, dar păstrând rădăcina, cultura, religia și datina românească. Ea se găsește puțin la periferia cantonului și asta face ca doar unii turiști să ajungă să o viziteze. În schimb, adevărații credincioși români cunosc calea spre acest loc deosebit.

„Cum să rușinezi moartea”: o pavază în calea uitării de Maria Mocanu

Silvia GROSSU

născut la sat”, ci pentru că satul devine pentru Maria Mocanu o „ars poetica”, se cuvine să vedem în acest fragmentarium experiențele devenite cotidiene pentru istoria unei familii, care a priment într-un spațiu istoric și geografic aparte dimensiunea acestei veșnicii care, odată descoperită, ne aduce mai aproape crâmpielele unui destin pentru care a fi nu este totuna cu a avea, a crede nu este totuna cu a rosti adevărul, iar a trăi înseamnă puterea de a-ți duce viața în chip poetic.”

Maria Mocanu, născută la Giurgiulești, Cahul, și-a făcut studiile la Facultatea de Filologie a Universității Pedagogice „Ion Creangă” din Chișinău. Activitatea de cercetare în domeniul etnologiei o începe la Muzeul de Literatură al Uniunii

Recenta apariție editorială de la Cartier „Cum să rușinezi moartea” de Maria Mocanu, poartă o denumire cutezătoare și intrigatoare. Da, cartea este un volum de poeme ce cuprind răsfrângeri ale unei lumi originare, ale rădăcinilor noastre, în mare parte, și poeme dedicate celor plecați în lumea de dincolo, în lumea celor „fără de dor”. Consonanțele de formă și conținut cu poemele lui Marin Sorescu („La Lilieci”) nu sunt camuflete. Autoarea Maria Mocanu recunoștea într-un interviu recent la Radio România Chișinău, cât de marcată a rămas de volumele de poeme ale lui Marin Sorescu, citite și răsцитite, savurate la propriu și la figurat. A preluat acea pietate a marelui poet pentru valorile orale ale neamului, a regăsit-o în zestrea de la moșii și strămoșii săi, a cizelat-o prin cercetări de teren, a cultivat-o copiilor și anturajului său, iar acum a decis s-o ofere publicului larg. Să cunoască toată lumea această bogăție vie, de neestimat – expresia valorii sacre a neamului, să admire toți frumusețea limbii române, așa cum trăiește ea în sudul Basarabiei – la Giurgiulești, la Reni, la Anadol, la Cahul. Recenzia poetului și profesorului Cătălin Bordeianu, de la Iași, foarte prietenoasă și evocatoare, are pe ultima copertă această apreciere: „Nu pentru că „veșnicia s-a

Scriitorilor din Moldova, iar din 1991 este angajată la Institutul de Etnografie și Folclor al Academiei de Științe. Expedițiile folclorice, cercetările pe teren ale Mariei Mocanu sunt nenumărate. După trecerea prematură din viață a cercetătorilor folclorului Efim Junghietu și Lilea Hanganu, care au cercetat literatura aforistică, la Institut i-a revenit Mariei acest segment de cercetare, pentru care a cultivat o pasiune, din anii copilăriei pentru tot restul vieții. Astfel Maria Mocanu colectează, cercetează și valorifică creația populară: cântecul popular, colindele, proverbele și zicătorile, expresiile populare, precum și tradițiile și obiceiurile din sudul Basarabiei, ceea ce constituie subiectul a cinci cărți de autor: „Giurgiulești. Monografie etnofolclorică, Cartier, 1999; „Lin-pelin”, Culegere de folclor, Editura Augusta, Timișoara, 2001; „Interviuri în do major”, Etnomuzic, 2004; „Colinde din sudul Basarabiei”, Academia de Științe a Moldovei, 2007; „Fața Soarelui”, Tipografia Centrală, 2012; și a altor două, în calitate de coautor: „Calvarul deportărilor”, Chișinău, 2000; „Folclor românesc la Est de Nistru, de Bug, din nordul Caucazului”. Vol II, AȘM, Chișinău, 2009.

Folcloristă, filolog, cercetător științific, redactor radio și TV, interpretă de muzică folk,

din discografia Mariei Mocanu desprindem: albumul audio de muzică folk „Spune-mi ceva”, albumul audio de colinde populare și de autor „Sus, mai sus pe lângă cer”, CD-urile cu muzică populară „Ce să fac eu dorului”, „Secunda care sunt eu”; CD-ul cu colinde „Vă colind Colindul Mare”, CD-ul cu muzică populară „Dorul de mine s-a prins”. Creația populară constituie o zonă familiară și prietenoasă autoarei, nu doar pentru că este mediul ei firesc în care a apărut pe lume și a cunoscut lumea, ci și pentru că a constituit obiectul de cercetare pe parcursul mai multor ani: în calitate de cercetător de folclor și creație populară, în calitate de interpretă de melodii folclorice și de prezentatoare a emisiunilor săptămânale de etnografie și folclor „Du-te dor pe la izvor” la postul de radio Antena-C (1999-2006), și a emisiunii „Dor de izvor,” la postul Radio România Chișinău (2012 – prezent).

Cartea este un teatru al poeziei rurale, redat mai mult prin dialogul consătenilor – fete mari și flăcăi arătoși, bătrâne cârtitoare și moși înțelepți, neveste tinere și văduve de război – dar și prin filiera experienței și harului de a povesti al mamei autoarei, Dona. Pe prima filă a cărții așa și citim „Dedic această carte mamei mele, Dona”. Reperele existențiale, pe care este edificată viața țăranului, sunt firești și cele dintotdeauna – pământul, roada, vremea, ploaia, iarna, vara. Poemele „Cânepa”, „Pe vremea foametei”, „La tutun”, „Mirosea a pâine coaptă” sunt relevante în acest sens. Mama Dona are în sânge vocația narațiunii: toate poveștile ei sunt atât de verosimile, încât ai senzații și asociații cinematografice, vezi aieva acele ființe evocate, sunt evidente situațiile descrise, iar întâmplările sunt decupate dintr-o realitate clară, ce treptat ne devine familiară. Povestiri, povești, una câte una, prin conotațiile afective ale personajelor și lucrurilor prezentate, prin ordinea cronologică neconstrângătoare a întâmplărilor ne dezvăluie spațiul istoric, în care locuiește Dona – unul care acoperă mai multe generații. Spectacolul vieții patriarhale a unui sat, al unei vieți de peste opt decenii, redat prin istorisirile mamei Dona, de fapt, cuprinde aproape două secole. Conexiunile prin viu grai, dacă e să facem un calcul simplu, se produc cu patru generații adiacente: sunt relevate și înviate pățanii și pătrărâni cu rudele – mătușile și bunicile mamei Dona, născute pe la mijlocul secolului al XIX-lea, cu suratele ei, născute în prima jumătate a secolului trecut, autoarea – pe la mijlocul secolului al XX-lea și acum, că suntem în plin secol XXI, mama Dona își sărută pe creștet strănepoții.

Din confesiunile Donei – nostalgice, triste, dar și mucalite –, transpare o realitate necosmetizată, relevantă succint prin structuri laconice, dar foarte încăpătoare: „Ne-a pălit altă jale”: „Vecinul nostru a dat și el caii în colhoz, că nu era chip altfel. A ieșit odată la drum și când a văzut cine-i mână caii lui s-a dus și s-a spânzurat.” (p. 124). Eroii sunt rude apropiate, vecini, prieteni sau săteni, cu onomastica totalmente înduioșătoare – tușa Lisandra, Țața Ilenca, lelea Marița, Tușa Tasica Tomiță, Marunca lui Vanciu, Lisca lui Tomiță, Marinciu al lui Șchiopu, Petre a Ioanei a lui Tomescu, Iznovia lui Terentie, Catița lui Sârghi, moș Mitruș Taica... și tot așa, și tot așa. Numele autentice, fără îndoială, au fost puțin modificate (cum ne-a mărturisit Maria Mocanu) pentru a nu leza onoarea consătenilor, dar unele coincidențe nu au putut fi evitate, ele jucând rol de legătură cu realitatea propriu-zisă, chiar dacă, eventual, ar comporta și unele consecințe nu prea dorite de autoare.

Cititorul descoperă, ghidat pe neobservate de autoare, prin confesiuni sau replici de o maximă sinceritate, istoria acestui meleag printr-o complexitate de imagini: astfel aflăm despre dramele, prăpastiile dintre lumile de „până la” și de „după” 1940 – venirea românilor, plecarea sau revenirea rușilor, operații de război, foamete, colectivizare ș.a.m.d. Dramatismul și tragismul situațional este transpus în minim de cuvinte și expresii: „S-au îmbolnăvit de tif”: „Era după război... Ne uitam prin geam și vedeam cum ducea lumea morții pă drum, zilnic îi ducea: care cu căruțele, care pă jos. Bolile secerau în stânga și în dreapta – și bărbați, și femei, și copii” (p.116); Pe timp de foamete „Mulți s-au ținut cu agude”: „Strângeau și mâncau, erau cu ochii umflați de foame, nu mai vedeau, săracii, nimica” (p.112); „Mirosea a pâine coaptă”: „Unchiului Colea i-au luat tot, niciun grăunte nu i-au lăsat sovieticii, nu s-au uitat că avea șase copii”. Tot acest dramatic circuit cronologic este redat prin amintiri legate de ființe apropiate, aparținând unei lumi dispărute, monologuri interioare, reflecții în care contrastează tragedia și bucuria. Privită de noi ca cititor prin prisma subiectivă a memorării, în secțiune transversală, această realitate devine vie, iar noi constatăm că istoria se poate învăța și astfel.

Reperle identitare – credința, numele/porecla, tradiția, ritualul, obiceiul se regăsesc în fiecare poem, într-o formă lapidară sau detaliată, ca bunăoară, în „La ursitori” (p.132-133), „Lipa” (p.125-126), „La lăsatul secului!” (p.134-135), „Cinstea miresei” (p.139-140), „Furatul mireselor” (p.141-142), „De sâmbăta

morților” (p.156-157), „Din deochi” (p.170-172) etc. Pentru ilustrare, spicuim secvențe relevante din unele poeme:

„Moda la mirese”:

„Atunci era un fel și lumea respecta tradiția...

Mireasa era îmbrăcată cu ciorachi de lână și cu fâstă plisată cu ciupag, da și cu coftă dreaptă că așa era moda.

Era în luna lui cuptor, îi ieșiseră, Săraca, sudoarea până-n ciorachi. Da că așa se îmbrăcau.

...Moda era nu numai la rochii de mireasă, dar și la zestre.

Trebuia să ai tot tacâmul, dacă nu aveai, erai declinată mult și ghine...

...Se măritase una la noi de la Giurgiulești și noi veneam, țin minte, de pe câmp cu vacile și am lăsat vacile și ne-am dus și ne-am uitat la mireasă, dar și la zestrea ei, că noi eram tare curioase.

Avea o căruță de perne, avea iorgane din

asa ca sfintele pe marne...

...Nici băieții din bogați nu jucau în horă. Când stătea soarele în asfințeală gata, se riscea hora, tot tineretul pleca acasă”. (p. 129)

Poemul „Mirosea a pâine coaptă” nu e o metaforă, ci experiența cotidiană a satului. Un călcâi de pâine aburindă, oferit la scoaterea din cuptor, este și acum o tradiție pentru multe sate din Moldova.

Din grija pentru ca să nu dispară aceste cutume, trăite și păstrate de secole de românii creștini din Basarabia, s-a născut această carte. Ca o alinare pentru sufletul nostru rătăcit, tămadă pentru amnezia colectivă care ne învăluie și ne împresoară ca o negură, ca o pavăză în calea uitării.

Reperul identitar de primă mărime – credința – este nelipsită din viața țăranului din orice timpuri. E un fel de sine qua non al existenței! Valabil și pentru giurgiuleșteni, bineînțeles. Iată,

materie albastră și avea iorgane din materie roșie, da iaca dușage n-avea nici de un fel”. (p. 134-135);

„După izvod”: „Brodam când eram fete, împleteam, țeseam și ne era tare drag, luam izvod una de la alta. Uneori desenam io flori cu creionul și brodam. Veneau fetele la mine să le desenez și lor și într-un rând mă polocreau Dona Zugrava, da io nu mă supăram, că nu era de rău”. (p. 131)

„Cinstea miresei”: „Altă dată nunta ținea până marți, se începea de cu sâmbătă și ținea până marți...” (p. 139).

„La horă în sat”: „Marusea lu Terente nu juca în horă, lelea Ana, sora lui tetea, nu juca nici ea în horă. Ele erau fete de bogați. Stăteau așa înfoiate la marnea horei. Aveau mărgel, sidefuri, lifturi, galbeni la gât, erau îmbrăcate frumos, stăteau

bunăoară, „Stau ca un caloian” despre mama Dona, care „A fost în comă zile întregi. Primul lucru pe care și l-a amintit a fost Tatăl nostru... Primul ei gest a fost semnul crucii” (p. 80-81); „Praful de pe icoane”: „Mama se ruga pe rând, se ruga la Isus Hristos, și dacă n-o auzea cumva, se ruga la Maica Domnului”. (p. 7). Doar că la mama Dona credința are un iz de ușoară zeflemea, de joc și șăgălnicie, regăsit în mai multe poeme – „Legătura cu divinitatea” (p. 45-46); „Doamne, Dumnezeule, Maica Domnului și toți sfinții, care sunteți la putere...”, convinsă fiind că sfinții ca și oamenii, care-s la putere, da care-s supuși...; „Norocul”: „Lasă-l, Tudoro, pe Dumnezeu, îi zise mama Dona, că el are, sărmanul, atâția nebuni pe capul lui! Noi avem numai câte unul și cât ni-i de greu, da El? (p.9-10); Sau abordarea din alt poem, „Praful de pe icoane”:

„Icoana din casa mare abia de se mai zărea printre perdelele brodate, ornate cu dantele apretate. Noi, copiii, fiind dobă de ateism, ne uitam cam sceptic la icoane, ironizând-o pe băta Marinca ori de câte ori bătea mătănii sau își începea rugăciunea, adresându-se divinităților cam așa:

- Mata crezi cu adevărat în Dumnezeu?

- Cred, cum să nu, îmi spune, da dacă-l întâlnesc, trei zile mă sfădesc cu El, că tare multă lume în jur e nedreptățită și El se face că nu vede!“...

Și am înțeles că mama șterge praful de pe icoane ca Dumnezeu să vadă mai bine nedreptățile din jur.” (p.8).

O notă nouă, inedită ne oferă compartimentul despre perioada de război și despre nemții care se opriseră în satul Giurgiulești. Comportamentul lor uman, atașamentul față de copii: le dădeau bomboane („Cum primeau produse și primeau des, alergau la noi și ne dădeau și nouă dulciuri”) (p.91), îi mângâiau pe creștet, se jucau cu ei, le ofereau binoclu ca să privească în depărtare) vine în disonanță crasă cu imaginea, construită și întipărită în conștiința noastră. Nemții încartiruiți în satul lor nu se băgau în beciurile oamenilor, nu devastau cămările, așa cum o făceau soldații sovietici. În poemul „În cerdacul de la vie” (p.101) Tetea, bunelul Mariei, mult timp nu pricepea rostul cărămizii de pe prispă, până când și-a dat seama că sub ea erau puși banii pentru produsele consumate fără permisiune de către soldații nemți. Alt poem este despre grija pentru locuitorii satului. Stadionul bombardat la metru putea deveni mormânt pentru multe familii, dacă unul dintre soldați nu i-ar fi prevenit. Această latură umană nu este trecută cu tăcerea – și mama Dona, și sătenii binele nu-l uită, de oriunde el ar veni. Valoarea lui aceeași rămâne. Principii de viață și înalta moralitate transpar din mai toate poemele: „Ei, vorba aia, decât să înting în unt și să mă uit în pământ, mai bine înting în sare și mă uit la soare” (p.64).

Autoarea narează în limba literară, iar promovarea – în duiosul dialect al Basarabiei sudice de altă dată, conferind narațiunii un stil neaoș și mustos, prin mulțimea de fraze-metafore, proverbe și zicători: Cine n-are noroc să și-l caute; Norocul este ca o scară – când te urcă, când te coboară; toponimia colorată

semantic: Pe Cetate, pe Valea Mare, în Bujoru – redă pictural proximitatea valorică a reliefului. Expresivitatea înduioșătoare și mustoasă a graiului locului: marnea (marginea) drumului, a se liopși (despre mămăligă), malaua (mahalaua); seva cuvântului altfel rostogolit: Cât mi-i de rău acum, nici nu te văd!; metafore care mai de care ș.a. conferă volumului o valoare inestimabilă pentru patrimoniul lingvistic. De exemplu: Hiperbole metaforice: Era atât de săracă de nu avea ce să pună-n cui; Of, de dimineață, n-am luat nici roua-n gură! (p.67); Nu călca la ei în ogor nici pui de Adam; Mama plângea de uda locul; Era o căldură de crăpau chietrele.

Comparații neaoșe: Nici tu cafeniu, nici tu ghiviziu: culoarea canurii comparată cu culoarea câinelui țatei Marița (?) (p.47); La mâncare trebuie să ai cumpătare. Dar nici așa ca mine – să pedepsești mațele chiar în așa hal! (p.68); Nea Gligore, bărbatul Catincăi, pe cât era de mare, de înalt și de spătos, pe atât era de blajin și de îngăduitor (p.32); Baba făcea mămăliga mare, avea un ceunoi cât Europa de mare. Acest grai muntenesc-oltenesc, presărat cu localisme și arhaisme, este firesc în gura sătenilor. E seva pământului redată în cuvinte, pe care le simți cu rădăcinile în acel sol rodnic și chiar dacă nu le cunoști prea bine rostul, îl intuiești și el se așează cald și blând în vocabularul tău. Multitudinea de expresii frazeologice, metafore, comparații, hiperbole este copleșitoare.

În concluzie, cartea m-a impresionat profund, revăd unele poeme, altele le-am memorat. Îndemn și cititorii să caute această carte în librăriile și la standurile editurii „Cartier”.

P.S. Și, totuși, cum rușinează moartea giurgiuleștenii? Iată și răspunsul:

„Cum să rușinezi moartea”

Tușa Lisandra lui nea Ionică Țău făcea ce făcea și se așeza la împletit.

- Ce faci, tușă Lisandră? O întrebau vecinele.

- Uite împletesc.

- Da-ți trebuie, la nouăzeci de ani ai matală?

- Da știi zicala aia – cine șade își leagă norocul și să-ți spun drept, eu mă tot gândesc, dacă cumva vine moartea și mă vede stând fără nici o treabă mă ia și gata. Da dacă mă vede lucrând, parcă îmi pare mie, că are să se rușineze să mă ia. (p.54)

Alexandra Flora Munteanu s-a născut la Deva, jud.Hunedoara, pe 23 ianuarie 1951. Tatăl ei, Aurel S. Munteanu, este numit în anul 1957 Arbitru de Stat, Șef al Arbitrajului de Stat Dobrogea de pe lângă Consiliul de Miniștri din București, iar mama, Felicia Flora, primește un post de cadru didactic în orașul Constanța. Devenită dobrogeancă prin adopțiune, Alexandra va copilări pe strada Smârdan din Constanța, va fi o „mircistă” și se va identifica cu viața spirituală de aici. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj, Secția română-engleză, devine cadru didactic la Liceul Economic și de Drept Administrativ Nr. 1, Liceul Petromar Nr. 9 și la Școala Generală „Nicolae Tonitza” Nr. 39 din Constanța.

Alexandra Flora Munteanu s-a remarcat ca scriitor, traducător, critic literar și haijin de prestigiu al urbei, Redactor la revistele „Dobrogea culturală” și „Albatros,” Alexandra a fost o voce respectată a Cenaclului Literar „Mihail Sadoveanu”. Din profesor de limbă engleză a ajuns unul dintre întemeietorii școlii locale de lirică japoneză. Din poziția de vicepreședinte al Societății de Haiku Constanța a avut o contribuție determinantă la organizarea festivalurilor naționale și internaționale de haiku desfășurate de-a lungul timpului în orașul nostru.

Alexandra a fost și unul dintre cei mai activi membri ai Asociației Multiculturale „Anticus” din partea căreia în anul 2018 a primit Premiul „Melek Amet” pentru Artă și Interculturalitate. A făcut parte din grupul care a pus în mișcare și a susținut fervent inițiativa „Constanța – Cetate a Literaturii UNESCO”. A fost membră a grupului care s-a ocupat de organizarea conferințelor „The Annual Kurultai of the Endangered Cultural Heritage-AKECH,” „The Annual Lecture on Exile in Comparative Literature and the Arts-ALECLA” și a festivalului „Constanța Literature and the Arts Festival-CLAFest.” În ultimii ani de viață, Alexandra a fost sufletul programului „Prietenul meu, Șuraleu” care avea ca scop binedispunerea intelectualilor constănțeni de vârstă a treia prin activități de socializare ce se desfășurau telefonic sau la domiciliul acestora.

Creația sa de inspirație japoneză a fost

publicată în reviste din țară și străinătate, în antologii românești („Fiica stelelor,” haibun, București; „Umbre de lumină,” haibun, traduceri, Constanța; „Tanka,” traduceri în Atlas Poetica, SUA; „Haibun-AHA,” SUA), antologii bilingve („Când greierii tac,” București; „Greieri și crizantele,” București; „Antologia Festivalului,” 2013, București; „Revista Poezia,” România; „Kado,” Iași; „Catalyst,” Noua Zeelandă) și antologii internaționale („Green Peace,” Japan; „Boom,” 2006, Japan; „Vratsby,” Croația; „Haiku Sansaar,” India; „Meguro,” Japan; „World Haiku Club Review,” UK). A tradus circa 30 de titluri de carte, dar a făcut traduceri și pentru o seamă de antologii literare internaționale („Salutându-l pe Basho,” 2006; „Flori de tei,” 2006; „Scoici de mare,” 2007; „Cartea congresului,” Ex Ponto, 2008; „Solidaritate prin haiku,” 2012).

Volume personale:

- „Semnele vremii,” bilingvă, Europolis, Constanța, 2005;
- „Haiku și despre haiku,” bilingvă, Ex Ponto, Constanța, 2007;
- „Pe aripi de haiku,” bilingvă, VIF, Constanța, 2013;
- „Haibun,” bilingvă, 2015;
- „Zigzag printre haikuuri – Zigzag among haiku,” bilingvă, VIF, Constanța, 2016
- „Printre anotimpuri – Among Seasons – Mewsîmr arasînda,” trilingvă: română, engleză, tătară, Anticus Press, Constanța, 2019;

Opinii critice:

- „Autori, gânduri, cărți,” Editura Fundației „Andrei Șaguna,” Constanța, 2002;
- „Antologie de povestiri digitale,” VIF, Constanța, 2012;
- „Vibrații în consonanță,” VIF, Constanța, 2013;
- „Idei amestecate,” VIF, Constanța, 2013;
- „Portrete în friză,” VIF, Constanța, 2014;
- „Povestea cărților,” VIF, Constanța, 2015;
- „Lecturi inedite,” VIF, Constanța, 2015;
- „Studii și cercetări de psihologie și pedagogie,” 2016;
- „Scrieri și evenimente,” VIF, Constanța, 2017;

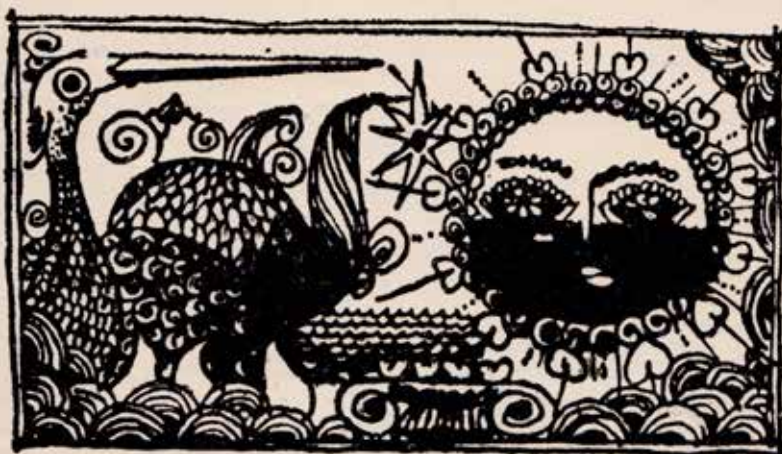
A încetat din viață la 31.07.2020.

În exclusivitate pentru

Dobrogea nouă

NICHITA STĂNESCU

dedică acest poem meleagurilor pontice

DOBBOGEA ETERNĂ

Ah, voi căprioare de fulgi și de zăpadă
Ah, voi pietre șifonate cu trilobiți
Eu și cu tine, dragă
Niciodată nu furăm iubiți
Dintr-un vultur cu un pește în gheare
Ne făcurăm noi doi
Soare răsare și înserare
Un orizont pe care-l îndoi
Ca pe arcul meșterului Jalea
Ținut de falnicul săgetător
Curbîndu-l cu dealul, cu valca
Pentru neomor
Am tras cu orizontul în păsări
Un pește rău și maritim
De-atunci printre zarzări
Mi-e lacrima. Treabă de intim
Eu nu mai pot plinge vreodată
Decît doară cu verbe
Mi-e marea cea neagră și toată
Un cîmp cu lanuri de-a pururea verde.

Nichita Stănescu

(Desen de T. MARINESCU)

Poem dedicat Dobrogei de marele Nichita Stănescu, ilustrația Traian Marinescu

